

MATI DOMOVINA

BOG

VESTNIK

SLOVENSKIH PROTIKOMUNISTIENIH BORCEV

XI.
1960

št. 9

NOTICIERO

D 129903

Uredništvo opozarja vse sotrudnike, dopisnike in naročnike, naj vso pošto naslavljajo na Ramón Falcón 4158, Capital, Buenos Aires. Vse tudi lepo prosi, naj navedejo točen in čitljiv naslov. Že v naprej — hvala lepa.

Letošnje spominske proslave — izvirno poročilo je prišlo samo iz Toronta in Miramarja; poročilo iz Clevelanda je posneto po Ameriški domovini, razen govora S. Pleška, katerega je uredništvo prejelo posebej; poročila iz Berazateguija in Mendoza so posneta po Svobodni Sloveniji, ker „Vestniku“ niso bila dostavljena.

Zaradi obolelosti osebja v tiskarni se je dokončni natis pričujoče številke zavlekel za nekaj dni. Zato je bilo mogoče objaviti še Poročilo socialnega referenta za občni zbor ZSPB in poročilo pomožne uprave Vestnika pri glavnem odboru ZSPB, katera je uredništvo prejelo 20. julija. — Vsa ostala poročila bodo objavljena v prihodnji številki.

Bliža se prva obletnica smrti našega škofa dr. Rožmana. Vestnik zato naproša vse, ki so imeli stike s pokojnikom ali pa so v srečanjih z njim doživeli moč njegove osebnosti, da svoje vtise odn. spomine zapišejo in pošljejo čimprej uredništvu. Dostavite tudi slike, ki še niso bile objavljene, pa se nanašajo na snidenje našega škofa z borec v tujini.

Jugoslovanski Sokol — Središnji odbor za obnovo je poslal Vestnik dva dopisa, od katerih prvi govori o obnovitvi aktivnega sodelovanja jug. Sokola z bratskim Čehoslovaškim sokolstvom, drugi pa o potrebi obnovitve dela v organizaciji spričo skorajšnje 100-letnice (1962) Vseslovenskega sokolstva. V prvem dopisu omenja Središnji odbor za obnovo, da je na seji 15. maja brat Janko Jazbec podal poročilo o opravljenem delu za obnovo aktivnega sodelovanja z bratskim čehoslovaškim sokolstvom. „Zgotovljena so dejstva,“ pravi dopis, „da se na obeh straneh sokolsko delo nadaljuje v duhu Tyrševe sokolske ideje s krepko voljo in nezlomljivo vero v zmago sokolskih idej proti vsem totalitarnim silam, bilo to desničarskih ali levičarskih tendenc.“ Dopisa sta podpisala Janko Jazbec in Miloš Prelog.

Vsebina: Letošnje spominske proslave (Cleveland, USA — Toronto, Kanada — Miramar, Berazategui, Mendoza — Argentina) — Pobratimstvo Koprivici in njegovim na grob (P. R.) — Ob Turjaku (P. R.) — Gradivo k Turjaku (Stane Bitenc — Viktor Berlot) — Cerkev v Jugoslaviji (Pavel Slapar) — Paberki — September pred leti — Iz društvenega življenja — Urednikov bunker.

LETOŠNJE SPOMINSKE PROSLAVE CLEVELAND

Slovenski žalni dan in narodni praznik češčenja spomina žrtev, ki so padle v strašnih letih 1941—1945 v borbah za narodno svobodo kot borci, kot talci ali kot drugačne žrtve divjanja, pokončevanja in zločinskega množičnega ubijanja, ki so ga vprizorili nad našim ljudstvom nacisti in fašisti z namenom, da izbrišejo slovensko ime z zemljevida in iz zgodovine, komunisti pa, da z ognjem in mečem pokončajo svobodno življenje, krščansko kulturo in politično demokracijo v Sloveniji, so clevelandski Slovenci letos zopet praznovali s primernimi javnici slovestnostmi.

Naši ljudje so napolnili dvorano pri Sv. Vidu v nedeljo, 29. maja, k proslavi, ki jo je priredil krajevni odbor Zveze protikomunističnih borcev v Clevelandu. Posebno pohvalno bi omenil dejstvo, da so prišle cele družine, starši in otroci, tako, da se bo ohranil sveti spomin slovenske žrtve za narodno svobodo v novem rodu. K akademiji, ki se ji je poznalo, da so jo borci pripravili z največjo skrbnostjo in ljubeznijo, so prišli tudi mnogi odlični člani naše skupnosti: msgr. Matija Škerbec, dr. Valentin Meršol, predsednik Zveze borcev Franc Grum, ravnatelj Jože Ovsenek, profesor Janez Sever, predsedniki in zastopniki slovenskih društev in mnogi drugi. Opazili smo tudi, da jih je precej prišlo iz drugih naseb in po Ameriki. Pisatelj Karapandžić je zastopal srbske borce.

Mešani zbor „Korotan“ pod vodstvom gospoda Metoda Milača je za začetek odlično zapel Adamičevo „V

snegu“ in Kramolčevo „Tam kjer teče bistra Zila“. Predsednik Menart je presenetil z novico, da je v imenu vseh nas pohitel na grob velikega škofa dr. Rožmana pisatelj Mauser, da počasti velikega duhovnega voditelja slovenske protikomunistične borbe s cvetjem in molj za božji blagoslov domovini. Predstavil je slavnostnega govornika Stanka Pleško, ki je sam prehodil križev pot z domobranci v Vetrinj in nazaj na morišče. Po posebni sreči se je rešil groba, da je ena redkih živih prič slovenske Golgote med nami. Stanko Pleško je podal zgoščeno, toploiskreno, močno in pretresljivo podobo trpljenja našega naroda med okupacijo in komunistično revolucijo.

Govor S. Pleška

Spet je misel težka kot kamen in spomin na tiste strašne dni je grozen kot smrt. Leta teko in doba revolucije se odmika, kot bi nanjo legal mrak. Vedno težje je misliti na grozo in kri, še težje je o tem govoriti, ker čas celi rane in spomin že pozablja bridkosti. Včasih se mi zdi, da se ne da povedati nič, kar bi ne bilo v tej ali oni obliki že rečeno, toda ko v duhu gledam hudobijo in smrt, spoznavam, da o naših pomorjenih bratih moramo govoriti brez prestanka, četudi ves svet molči in je proti nam. Odpirati moramo oči zapeljanim in zaslepljenim, ki še vedno nočejo spoznati, da je komunizem po svojem bistvu, po svojem nauku in svojem delu — zločin. Odločno moramo klicati v svet in izpričati resnico o slovenski protikomunistični borbi, da

bo tudi Angležem, Amerikancem in drugim, ki jim ni bilo prav nič mar, kaj se godi na Slovenskem, postalo jasno, zakaj je slovenski fant prijel za orožje.

To je dolžnost nas vseh, greh pa bi bil, če bi molčali mi, ki smo iz umirajočih oči naših domobrancev brali edino prošnjo, ki so jo imeli: **kdor ostane živ, naj pove svetu, za kaj smo se borili in kaj se je z nami zgodilo!**

Poznamo našo zgodbo. Doživljali smo jo, jo že dostikrat slišali, a ne bo odveč, če jo še enkrat ponovimo.

Pojdimo v mirno dobo pred revolucijo. Naš človek je v tako naravnem razmerju živel na svoji zemlji, da v njegovem življenju ni bilo prostora in časa za greh in hudobijo. Slepo je bil zaverovan v svojo zemljo, obenem pa ni nikoli pozabil, da vse, kar ima, prihaja od Boga. Grunt, družina in vera — to mu je bilo življenje. Tega si ni pustil vzeti nikoli; bil se je zanj, kadar je bilo treba in si je po prvi svetovni vojni le priboril nekaj svobode.

Leta 1941 je narod spet postal suženj. Negotovost in strah pred okupatorjem sta rastle, obenem pa je rastle tudi misel o svobodi, in zajela vse, ki so se zavedali, kaj se pravi biti suženj. Komunistični plačanci so izkoristil ta klic po svobodi, organizirali so zloglasno OF in oklicali boj za svobodo. Po gozdovih so se pojavili partizani, začeli so moriti, toda žrtev ni bil okupator, ampak Slovenci, najboljši iz naroda. Vrsta zverinsko pomorjenih je prehajala v tisoče, okupator pa namesto da bi neoboroženo ljudstvo zaščitil, se je bratil s partizani, uprizarjal po komunistih vodene masovne aretacije zavednih Slovencev, streljal je talce

in požigal slovenske vasi. Naš preprosti človek ni mogel razumeti te zločinske igre in v svoji poštenosti ni odobraval zločinov, ki so jih počeli eni in drugi. Vedno jasneje je spoznaval, da ni več varen življenja; okupator ga je uničeval podnevi, partizan pa je moril ponoči. Zaščitne ni bilo nikjer, naš človek pa je hotel živeti, pravico do življenja pa sta mu jemala oba: tujec in lastni brat — komunist.

V tej skrbi za golo življenje je zapustil dom, svoje družine in domače njive. Iz tal je izkopal prve zarjavele puške in se postavil v bran. To je resnica o postanku protikomunistične borbe, ne pa laži o izdaji in sodelovanju z okupatorjem, ki bi jih komunisti radi dali zgodovini kot resnico. Od vseh stranj so naši možje in fantje hiteli na branik za obrambo življenja. Nihče jih ni klical, še manj silil, le zavest nujnosti in dolžnosti reševati narod, ko je bil ta obsojen na smrt, jih je gnala, da niso mislili na plačilo in čast, tudi ne na žrtve in smrt, ampak so samozavestno stopili na okope.

Komunisti so vedeli, da so napram volji do življenja brez moči, zato so s terorjem in klevetami storili vse, da bi nas narod zavrnel. Ko jim tudi to ni uspelo, so se javno zvezali s tujcem in z vsem njegovim orožjem udarili po protikomunistični vojski in jo uničili skoro do zadnjega moža. Kri je tekla v Grčaricah, Jelendolu in Mozlju, tragično je padel Turjak, toda volje do življenja našemu narodu niso mogli ubiti. Kot da je seme pognalo iz množičnih grobov, je vse, kar je bilo zdravo in pošteno, planilo na dan in se združilo v slovenskem domobranstvu. Ta spontan pohod slovenske mladine proti na-

silju in zločinu je nekaj edinstvene-
ga ne samo v slovenski zgodovini,
ampak v človeški zgodovini sploh.
Bilo je nekaj tako pristno slovenske-
ga, nenarejeno in jasno, da nihče ni
vprašal: zakaj v boj? kako dolgo bo
trajal? kaj bo naše plačilo? Od ust
do ust je šlo neko nenapisano po-
velje, zavrela je kri naših očetov, ki
je ključovala Turku in se je ustavila
graščaku. Vsakdo je vedel: za živ-
ljenje gre. To nas je zbiralo pod
imeni naših edinic — vaške straže
in domobranci, ki tako lepo označu-
jejo osnovo vsega našega boja, kajti
stojte za obrambo življenjskih dobrin,
naših vasi in naših domov, vsega na-
šega naroda.

Komunisti sicer zanikajo, da smo
se borili za življenje, toda zgodovi-
na ne bo mogla ovreči dejstva, da
smo branili življenja tistih, ki so jih
komunisti ogrožali in nam tako vsi-
lili borbo. **Obramba življenja** je bila
glavna in najvidnejša poteza našega
boja proti komunizmu, ni pa bila
edina.

Borili smo se za vero... Sicer ve-
re z orožjem res ni mogoče nikomur
ohraniti, še manj mu jo vsiliti, toda
ker je komunizem brezbožen in tam,
kjer se polastj oblasti, s propagando
in nasiljem uničuje vero, smo se bo-
rili za svobodo vere.

Borili smo se za svobodo... ne
za kakšno določeno, poznano vrsto
svobode, ki smo jo imeli v Jugosla-
viji, ali katero nam je pustil oku-
pator, borili smo se za svobodo, ka-
terto smo upali doseči s svojimi mo-
čmi, ko bodo našo zemljo zapustile
sovražne sile in ko bo premagan
najhujši sovražnik svobode — ko-
munizem.

Za rešitev teh najosnovnejših do-
brin vsakega človeka smo šli v boj.

To je tista krivda, tisti velik greh,
da so nas umazali z izdajalci in
morilci. Toda kljub temu smo po-
nosni šli svojo pot ter z mirnim po-
gledom zrlj v bodočnost, polnj pre-
pričanja, da pride dan, ko bo svet
spoznal veliko krivdo komunizma,
priznal našo borbo in tudi našemu
narodu priznal pravico živeti. Niko-
mur niti na misel ni prišlo, da bi
kakšen narod na svetu, ki govori o
človečanskih pravicah, mogel popol-
noma zavreči klic našega naroda po
življenju in namesto svobode vpo-
stavil krvavi komunistični režim.

V Vetrinju pa smo doživeli razo-
čaranje, ki se zdi komaj verjetno in
možno. Na tihem so nas prodali, po-
tem pa nas z najgršo prevaro — z
obljubo o Italiji — razorožene vrnili
v roke rdečim krvnikom.

Prav te dni — od 27. do 31. maja
— mineva 15 let, kar je bilo vrnje-
nih nad 10 tisoč slovenskih domo-
brancev. Vse te tisoče in še kakih
tisoč, ki so jih zajeli na umiku, so
komunisti zverinsko pobili brez vsa-
ke obravnave, brez vprašanja o kriv-
di, po nedolžnem, samo zato, ker so
morilce imenovali — morilci, komu-
nistično svobodo — sužnost, največ
pa zato, ker so hoteli živeti. Zgodo-
vina domobrantskih bojev nam jasno
govori, da bi do tega nikdar ne pri-
šlo in naša domovina bi ne prišla
pod komunistično peto, če bi naša
narodna stvar ne bila tako neusmi-
ljeno izdana in prodana.

Dragi bratje in sestre! Ne obto-
žujmo in ne sodimo, kdo je kriv te
naše velike tragedije! Prihajam k
vam kot eden, ki je z našimi fanti
odšel na tisti zadnji marš, zato vem
našo zgodbo do konca in želim, da
bi je ne pozabili.

Ni besed, ki bi mogle povedati,

kaj smo občutili, ko smo zvedeli, da smo izdani. Čas je prenehal biti čas, za nas ni bilo ne upov ne prijateljev, le hrepenenje po prostosti in življenju je žgalo kot ogenj: za golo življenje smo se postavili v bran, pa je svet dal prav našim morilcem, nas pa obsodil. Bili smo oropan; vsega, drug za drugim smo utihnili ob tej nečloveški izdaji. Vse noči in vse dneve so nas pretepali, kri je tekla iz odprtih ran, a vendar so bili tisti dnevi tako veliki, tako čudovito lepi, da takih slovenska pomlad še ni imela. Dokler smo se borili, gotovo ni bilo vse prav, toda tiste dni je utihnila misel na maščevanje in se umaknila prepričanju, da smo žrtvo-vani za ideje, ki so našemu narodu svete. Marsikomu nepremišljeno sprejeti boj je postal zavesten odpor proti zločinu in nikomur ni bilo žal, da se je boril na strani pravice. Tisti dnevi so bili dnevi molitve in največje žrtve, ko nihče ni pričakoval drugega ko smrt, ne s strahom in nejevoljo, ampak kot nekaj nujnega, čemur se ne sme nihče odreči. Grozno je bilo čakanje, toda lahko trdim, da so naši fantje z veseljem sprejeli to žrtev in bi žrtvovali še več, če bi bilo mogoče. **Takrat so se našemu narodu rodili mučenci in videl sem jih, kako so krvavi odhajali v noč in smrt, eden sem drugi tja, kamor je velel komunistični krvnik.**

Petnajst let je že od takrat, ko se je po naši zemlji odprlo na tisoče grobov. široko so zazijala množična grobišča in sprejemala napol mrtve domobrance.

Zdaj teharskega taborišča ni več, tudi ni tiste kleti pod skladiščem, kjer so jih natikali na kavlje in jim razbijali glave; v št. Vidu ni več

vreč, s katerimi so jim vezali oči in jih pretepali do smrti; med drevjem Kočevskega Roga ni več odsekanih udov in razbitih lobanj, ni kordona zbesnelih komunistov, ki so s koli in noži sejali smrt, toda spomin na vse tisto živi, teh krajev ni mogoče izbrisati z zemlje.

Ne vemo za vse grobove, ne vemo števila pomorjenih, vemo pa in to gotovo, da pride dan, ki bo razodel skrivnosti in zbral vsa imena ter jim dal čast, ki gre junakom. Čas je že opravil svoje delo: trupel ni več, kosti so razpadle in bodeča žica ne reže več v meso — ostali so nam samo oskrunjeni grobovi...

Pokleknilo na te svete kraje in za 15-letnico obljubimo, da bomo ostali zvesti ideji naših bratov. Če je bila njim tako velika in sveta, da so zanjo umrli, je tudi vredna, da mi zanjo živimo. Ne molčimo tistim, ki pljujejo na čast svojih žrtev! Tudi ne bodimo slabiči, ki sicer sovražimo komunizem, ne vemo pa, kaj hočemo! V vsakdanjem življenju dokažimo, da na principih, ki so jih doživeli naši mrtvi bratje, moremo resnično ustvariti boljši svet: kjer komunisti rušijo — tam gradimo; kar oni sovražijo — to ljubimo; kjer ubijajo — mi pomagajmo živeti! Ne bodimo malodušni, če svet podpira morilca Tita, kajti prav zadnji dnevi kažejo, kam gremo... Počasi prihaja spoznanje, da s komunizmom kompromisa ni in da so slovenski domobranci imeli edino prav. Narodi priznavajo krivico, s katero so nam plačali zaupanje v zahodno demokracijo, toda kar so nam storili, se popraviti ne da, poti nazaj ni, kakor ni povratka iz grobov. Čas pred nami je velik in narodi trepetajo pred bodočnostjo, ker je pred vrati

maščevanje po nedolžnem prelite krvi.

Domobrancev ni več. Našo domovino je pregrnil mrak, čez in čez je postala grob, na tem grobu pa kot lučke gore imena: škofja Loka, Teharje, Kočevski Rog. To so kraji, ki so jih komunisti izbrali za mučenje in morišča domobrancev; kraji, kjer so hoteli uničiti ogenj svobode, pa jih je kri, ki je tekla v potokih, spremenila v žarišča novega upanja, nove svobode, ki ne more umreti niti v ječah in na moriščih. Padli so prvoborilci za svobodo in dostojanstvo človeka, ponižali so jih pod komunistične krvnike, ostala je ideja, katere ni mogoče vreči v kraške jame in jo zasuti v grob, posebno ne, ker je zanjo preteklo toliko krvi. Zapadni svet je morda upal, da bo z izdajo tistih, ki so se komunizmu uprli, rešil samega sebe, ni pa pričakoval, da bo razočaranje nad tem početjem ustvarilo prelomnico časov, ob kateri smo izgubili zaupanje v svet. Izgubili smo ga, za nas ni več vzhoda ali zahoda, ostane nam samo še zaupanje vase in vera v Boga. Na tem homo gradili bodočnost. Ni nas strah grobov, s katerimi je posejana naša domovina, kajti ti so naša velika bolečina, so pa tudi naš ponos in naše edino upanje!

Slava branilcem naših domov!

Slava mučencem teharskih ječ;

Slava mučencem, ki jim zadnji dom je Gorenjska;

Slava mučencem, ki svoj boj so končali v jamah Kočevskega Roga;

Dajte nam volje, da stojimo, ko maje se svet, in kadar požar bo nad svetom — molite, prosite za nas in naš dom...!

Po žalostinki „Oj Doberdob“ je sledila zborna recitacija Marjana

Jakopiča, ki so jo izvajali Mira Adamič, Jože Likozar, Ivan Hauptman, Mirko Odar, Božo Pust in Edi Veider. Močna, slikovita pesnitev je bila mojstrsko podana in učinkovala kot najbolj dramatična točka akademije. Zbor domobrancev je potem pod vodstvom Ivana Riglerja zapel tri domobranske koračnice, ki so vžgale in zaključile prvi del proslave. Po odmoru so zvočniki predvajali alegorijo domobranske zgodbe, ki so jo spremljale v ta namen pripravljene odlične umetniške risbe v skioptičnih slikah. Vsa proslava je bila res lep in močan izraz ljubezni in zahvale mrtvim junakom.

V ponedeljek je bila cerkev Mateje božje na Providence Heights skoro premajhna, da bi sprejela vse naše romarje, ki so prišli k sv. maši, ki jo je daroval za padle in domovino msgr. Matija Škerbec. Pred oltarjem je velik venec rdečih nageljev v zelenju in vrsta slovenske mladine v narodnih nošah z narodno zastavo v sredini označevala poseben namen in pomen pobožnosti. Pridiga msgr. Škerbca je bila vsa posvečena veličanju trajne zvestobe in popolne žrtve: „Kdor hoče za menoj, naj se odpove vsemu, naj vzame svoj križ in mi sledi.“ Ob množičnih grobovih molimo, da bi sami bili zvesti do konca in da bi borbena brezboštvo obnemoglo v navalih na vero naših očetov. Radi deževnega vremena je odpadla popoldanska pobožnost. Takoj po sv. maši so romarji odmolili še litanije, nato se je pa razvil sprevod k lurški Mariji. Ob vznožju spomenika je odbor borcev položil venec v počastitev padlih, msgr. Škerbec je pa odpel „Reši me Gospod“ in vodil molitve za mrtve.

TORONTO

Kakor vsako leto smo se Slovenci v Torontu tudi letos spomnili naših pomorjenih junakov s prav lepo uspelo spominsko proslavo, ki je bila 5. junija popoldne. Naši rojaki iz Toronta in okolice so napolnili slovensko dvorano in galerijo, opaziti pa je bilo, da jih je še veliko, ki za take stvari nimajo časa. Predstavniki kanadskih oblasti, ki so se odzvali našemu povabilu, so bili: župan mesta Toronta, Mr. Nathan Phillips; zastopnik zveznega parlamenta in obenem predsednik Sveta za katoliško vzgojo, Mr. Arthur Maloney; dalje zastopnik provincialnega parlamenta, Mr. E. Thompson. Bil je navzoč tudi velik prijatelj Slovencev — Mr. Browšek in pa predstavnik srbske skupnosti v Torontu g. Bora Dragašević in g. Protić.

Najprej je predsednik torontske organizacije ZSPB pozdravil goste, potem pa jim je v kratkih besedah prikazal upor slovenskega človeka proti nasilju in zločinu komunizma; posebno je poudaril, da smo zgrabili za orožje, ker je bilo naše življenje v nevarnosti, še bolj pa je pokazal na krivico, ki smo jo prejeli za obrambo golega življenja: zapad nas je z zvijačo vrnil v roke komunizem, ki so slovensko protikomunistično vojsko po strašnem mučenju poklali skoro do zadnjega moža. Te strašne tragedije ne moremo in ne smemo pozabiti, zato naše vsakoletne proslave.

Sledil je slavnostni govor dr. Srečka Preglja, ki nam je spričo komunističnih grozodejstev potrdil nujnost protikomunističnega upora, podčrtal je glavne poteze tega boja, ki ga pa svet ni priznal. Kljub temu da so bili nosilci te ideje s prevaro vrnjeni in pobiti, ni mogoče ovreči dejstva, da so se borili za življenjska načela našega naroda, bili zato sramotno izdani in pomorjeni; zato niso samo junaki, ampak pravi mučenci, katerim se v teh tragičnih dneh smemo upravičeno priporočati in jim izročiti v varstvo bodočnost našega naroda.

Govoru so sledili gostje, ki so v kratkih besedah dali razumeti, da nas razumejo in cenijo veliko žrtev naših bratov.

V drugem delu nam je recitator v odlomkih bral „Našo zgodbo“, vmes pa so nam pevci zapeli nekaj domobranskih pesmi, videli smo simbolično vajo „Kočevski Rog“, prizor „Mati čaka“, na koncu pa skupinski prizor „Za narod svoj“. Z „Naprej zastava slave“ smo komemoracijo zaključili.

Pred leti je bilo že kar lahko opaziti, da zavest ljudi peša in se domobranska ideja pozablja. Zadnja leta pa kažejo, da te vsakoletne proslave postajajo vedno lepše in kljub dejstvu, da je med nami vedno več rdečih špijonov in propagatorjev — vstajamo. Letošnja prireditev je prinesla še nekaj več: zavest, da ohraniti spomin na naše brate živ in časten, ni delo samo nekaterih, ampak stvar vseh, ki svojega prepričanja še niso prodali za usta komunističnih obljub. Kakor nekdaj nevarnost za lastno življenje tako nas danes družijo spomin na tiste,

ki so za svobodo in vero dali vse, svoja življenja. Ker smo delali vsi, je proslava spet vžgala ogenj nekdanjega prijateljstva in dokazala, kako zelo je bila potrebna ZSPB. Vsem, ki so kakor koli sodelovali in pomagali pri proslavi, v imenu odbora izrekam: prisrčna hvala!

Posamezne točke so nam oživele dobo borbe in trpljenja, naša pesem pa nas je napolnila z lepoto življenja iz nekdanjih dni. Tiho smo odhajali na svoje domove, polni zavesti, da smo s to proslavo položili lep venec na neznane grobove naših bratov in za 15-letnico njihove mučeniške smrti ponovno zaklicalⁱ v svet: *Narod naš umreti noče!*

X. Y., Toronto

MIRAMAR

Slovenska skupina v Miramaru se je letos spomnila vseh padlih v drugi svetovni vojni. V nedeljo, 5. junija, smo imeli ob 9.30 slovensko sv. mašo za vse padle, katero je daroval č. g. Žagar. Po sv. maši je v zakristiji odmolil molitev Reši me.

Popoldne smo se zbrali v hotelu Petit, katerega nam je dal na razpolago g. Sorrenti.

Ob 15.30 se je pričela proslava, katero je otvoril g. Lojze Trpin. Najprej je pozdravil vse navzoče in med drugim tudi dejal: „Poro-majmo v mislih tja v našo zaslužnjeno domovino, kjer počivajo trupla onih, ki so se borili za vero in dom.“ Za tem je sledila prva točka: slovenska narodna himna, tej pa deklamacija „Cvetovom naše trate“, ki jo je podala ga. Nežka Trpin, Moški kvartet (Japelj, Gornik, Prešiček, Sintič) je nato občuteno zapel Rože je na vrtu in Ljubi očka. Osrednja točka je bil govor (avtor I. Korošec), ki ga je prebral g. Janez Jelenc. Govor je napravil na vse globok vtis. Med drugim je govornik poudaril: „Toda eno je, kar moramo storiti, dragi moji, moramo, kajti to nas prosijo in nas rotijo naši mrtvi: „ohranite resnico iz tistih dni!“ Ohranimo jo! Izročimo jo tako našim zanamcem, pa bodo žrtve pobitih zablestele v vsej svoji veličini in svetlejša bodo brezdna, kjer trohni naša slovenska pobita mladost.“ Govor je končal z besedami: „Kadar se bo nam zdelo, dragi moji, da je naša žrtev za slovenstvo prevelika, da je naša odpoved za Boga nekaj nemogočega, spomnimo se naših mrtvih bratov in v sramu bomo spoznali, kako majhni smo, kako skop je naš delež za velike stvari. Proč, dragi moji, z nizko sebičnostjo, proč z nerganjem, proč z razdorom. Le močni bomo resnično služili Sloveniji in Kristusu! Močni pa smo, če smo edini in taki smo resnično bratje naših mrtvih bratov, ki bodo živeli med nami, dokler bo živela Slovenija! Slava jim!“ Govoru je sledilo branje Črtic iz borb, ki jih je navzočim podal Anton Prešiček. Domobranksa himna, katero smo peli vsi navzoči, je zaključila našo proslavo.

L. T.

BERAZATEGUI

Lepo uspelo proslavo o petnajstletnici vetrinjske tragedije smo imeli v nedeljo, 26. junija, v prostorih Lovšetovega doma.

Že precej pred napovedano uro, so prihajali rojaki iz Berazateguija, Bernala, Quilmesa, Ezpelete in Ranelagha, ter tesno napolnili razsežen salon. Navzoči so bili tudi zastopniki Lanusa, San Martina, Floride in Ramos Mejje.

Že ozadje odra je bilo odeto v slovensko zastavo z domobranskim grbom na desni. Preprost vojaški križ, s čepico na vrhu, je bil zasajen nad skalnim grobom, na katerem so počivale barve slovenstva. Ob vznožju je zelenel roženkravt in rožmarin in šop rdečih nageljnov, ki je cvetel ob grobu, je bil kakor nestrohnjena srca naših mrtvih junakov, ki bodo večno živela med nami, prav, kakor so prisegale besede visoko nad grobom: **Dokler Sloven bo živ še kak, bo živel Vaš spomin!**

V to praznično pričakovanje so se razlili udarni zvoki himne: Naprej zastava slave, katera je slavnostno zajela navzoče, ki so jo spremljali stoje.

Sledila je recitacija: Pater Noster J. Kalina, ki jo je podala gdč. Milka Dolenc, nakar je domobranska koračnica spet zadonela v slavnostno razpoloženje.

Govornik I. Korošec je s svojimi besedami osvežil dogodke iz tistih dni ter pokazal neizpodbitna dejstva tragedije našega naroda:

4. decembra 1941. Fanuš Emer, prva žrtev komunističnega nasilja, kateri je sledilo na tisoče drugih.

17. maja 1942. Štajerski bataljon

—sila je rodila odpor — obrambo. Vstala je vojska v zaščito preganjanih po okupatorju in zasledovanih po komunistu.

26. julij 1942. Združeni partizanski napad na našo ilegalo v Gorjanjih, ob kateri so se razbili partizanski bataljoni v jurišu, ki je šel kakor klic po vsej domovini in osnovale so se vojaške straže — vstala je domobrantska vojska! To je dan začetka bratomorne vojne, ki jo je izzval komunist.

„Kadar se nam bo zdelo, da je naš delež za skupnost nekaj nemogočega, da je naša žrtev za slovenstvo prevelika, spomnimo se teh naših bratov in spoznali bomo, kako majhni smo, kadar gre za velike stvari...“ je zaključil govornik.

Odločna domobrantska pesem, je potrdila govornikova izvajanja.

Naslednja točka je bila recitacija: Naša Golgota (Korošec), ki sta jo doživeto podala fant in dekle v narodni noši: Mirko Cvetko in gdč. Katica Lah.

Sledilo je simbolično izvajanje: Padaj snežec, padaj, katero so ljubko izvajale deklice: Dolenčeva, Polzelnikova in šterbenčevi dve.

Po domobrantski pesmi, ki je sledila odmoru, smo gledali M. Kunčičev — Medaljonček. Glavno vlogo je igrala gdč. Metka Puckova z Dolenčevo in Nevenko Vidmarjevo, angeljčki pa so bili: Omahna Olgica, Škrbec Mojca, Škrlič Andrejka in Žužek Olgica. Pismoonošo je posrečeno povzel M. Cvetko, za mamó pa so bili — Lovšetova mama.

Zadnja točka je bila: Vojaki. S pesmijo in strunnim korakom so

naši mali fantiči pokazali, da bodo vredni bratje naših mrtvih junakov. „Ko homo pa kedaj dorasli, železo bo, kar zdaj je les,“ so nam zatrčili: Hribar Tonček, Dolenc Rudi, Omahna Matjaž, Vidmar Andrejček, Vidmar Rudi, Vitrih Franci in Šterbenc Friderik.

Za konec je bila pesem „Oče, mati“.

MENDOZA

Letos smo mendoški Slovenci imeli spominsko proslavo v počastitev protikomunističnih borcev na zadnjo nedeljo v juniju. Dopoldanska slovenska maša je zbrala mnogo rojakov, ki so prišli ta dan molit za padle svojece in počastit njihov spomin ob cerkvenih obredih, ki jih je po sv. maši opravil naš dušni pastir g. Jože Horn. Med službo božjo je imel pomemben govor, v katerem je poudaril, da borba, ki so jo junaško bojevali naši narodni junaki, še ni končana in se moramo tega vsi dobro zavedati. Gre za osvoboditev naše domovine in vsega sveta pred brezbožnim komunizmom. Med mašo je pod vodstvom ravn. Marka Bajuka prepeval naš zbor, ki je k spominskim molitvam po končani daritvi zapel še dve žalostinki.

Popoldne smo se zopet zbrali v našem Domu k spominski proslavi. Dvorano je svetemu spominu primerno z našo narodno zastavo in veliko trnjevo krono opremil g. Rudi Hirschegger. Za uvod je zbor zapel žalostinko Oče naš. Nato je društveni predsednik g. Luka Grintal v uvodnih besedah opozarjal rojake, zlasti našo doraščajočo mladino, naj vsj gledamo na to, da se bomo lahko kot vredni sinovi slovenskega naroda in vredni bratje ter sestre naših padlih junaških borcev, prežeti njihovega borbe-

Za lepo in res skrbno pripravljeno prireditev je dala pobudo in pripravila tudi pester spored ga. Pavlina L. Koroščeva, otroke je pa pripravila za nastop z vajami in petjem učiteljica gđ. Anica Šemrov. Obema res iskrena hvala za ves trud in vsa prizadevanja.

nega duha za sveto stvar, zbirali pod streho tega Doma. Težko odgovornost si nakopavajo tisti, ki še danes s krivičnimi očitki skušajo kratiti čast in dobro ime slovenskih protikomunističnih borcev. Prav tako greše tisti, ki so gluhi za klic Cerkev, ko nas poziva v sveti boj proti svetovnemu brezboštvu.

Sledila je v moškem zboru žalostinka Vigred se povrne z dodatno prigodno kitico (ravn. M. Bajuka):

Tam v Kočevskem Rogu
zdaj počivate;
tam pri večnem Bogu
raj uživate.
Iz srca vam kličemo
„Prositate zdaj za nas,
da se srečni snidemo
v Bogu vsi pri vas!“

Globoka in presunljiva tišina je zavladovala v dvorani, ko je Bajukov Andrej iz Zgodb neznanega junaka (Lojzeta Novaka) z dramatično doživetostjo recitiral prizor uboja slovenskega domobranskega sina v njegovi rojstni hiši pod rafalom partizanskih krogel.

Sledilo je obsežno in zanimivo predavanje prof. B. Bajuka, ki je poudarali neizmerno žrtev naših padlih, obenem pa vse opozoril na dolžnosti, ki nam jih nalaga dedščina, prevzeta od mrtvih bratov.

OB TURJAKU

Ob finsko-sovjetski vojni tik pred drugo svetovno morijo smo vsi občudovali Fince. Ko je borba dosegla višek, je na povabilo akademikov predaval v Ljubljani dr. Korošec, čigar izvajanje kakor tudi njemu sledeči uvodnik v Slovincu sta izzvenela v krik: Naš Viborg ne sme pasti!

— — — — —

Kmalu po zasedbi so Lahi predvajali v Matici film o junaški obrambi generala Moscarda v Alcázarju. In film je vžgal.

— — — — —

Finski Viipuri — Viborg je padel in je danes sovjetski. Naš Turjak, iz katerega so hoteli narediti slovenski Alcázar, je zgorel in z njim mnogo mnogo naše mladine.

— — — — —

Sedaj je borba za Viipuri že kos zgodovine in obramba Turjaka ena izmed postaj križevega pota slovenskega naroda. Obe obrambi sta v teku let zajeli še kaj več kakor mestno odn. grajsko obzidje: danes je ves svobodni svet en sam ogromen Viborg-Turjak, ki se z vsemi razpoložljivimi silami upira vdiranju komunističnega kolosa. Upira, jasneje rečeno, bi se moral bolj upirati, kajti iz sedanjega Turjaka ni nobene možnosti izpada in tudi ne snidenja na Zapotoku. Obrambni zid okrog narodov, živečih v svobodi, se jasno odraža od Severnega tečaja do Ognjene zemlje. Opazovalni stolpi kipe iznad obzidja in v njihovi senci svobodno človeštvo uživa dobrine tega sveta, pozabljajoč pri tem na nevarnost, ki je vsak dan večja.

In pokojni naš škof dr. Rožman je v tej zvezi zapisal že leta 1954 v Zborniku Svobodne Slovenije:

„Nevarnost je večja, kakor se povprečno misli. Že perfidni, zahrbtni in skrbno organizirani napadi brezbožnega komunizma so samo ob sebi nevarnost. Ta nevarnost pa se še poveča, če smo mi, nekomunisti in kristjani, šibki in leni. Sveti oče pravi: 'Največja nevarnost sedanjosti je utrujenost dobrih.' Če se dobri čutiijo utrujene, popuščajo v borbi in dajejo s tem nasprotniku ugodno priliko za lažjo zmago.“

— — — — —

Ob spomenu na Viborg, Turjak, Dienbienphu obljubimo: ne bomo se utrudili.

P.R.

POBRATIMU KOPRIVICI

IN NJEGOVIM NA GROB

Zadnje dni maja 1941 se je zaključevalo šolsko leto 1940/41. Ko sem se v skupini drugih študentov pomikal mimo ljubljanske kavarne Zvezde, me je poklical tamkaj sedeči Emmer. Prisedel sem k mizi, kjer so bili že zbrani Vekoslav Bučar, Janko Debeljak in Danilo Koprivica. Tedaj sem ga spoznal in od tistega dne dalje sva postala ne samo znanca, skorajda prijatelja, čeprav so naju ločila leta.

Tisti dan Danilo ali „Borut“, kakor so ga klicali kasneje, prav gotovo ni slutil, da bo na slovenski zemlji stekla njegova kri. A bil je vojak, oficir, ki mu je bila dolžnost vse, ljubezen do domovine pa neizmerno več kakor samo običajna govorniška fraza. Domovino je našel tudi med Slovenci in z njimi doživel gorje. Bil je priden, vesten in natančen, pa garač. Bil pa je tudi junak, ki se pred leti ni bal komitov, junak, ki ga tudi partizanska puška ni ustražovala. In dobričina, da malo takih!

Danilo Borut se je s srcem predal narodni stvari. Še danes mi zveni v ušesih značilno izgovarjanje slovenskih besed in prislovic, ki so mu prišle v meso in kri. Še danes ga vidim, kako so se mu usta drobno raztegnila v nasmeh in se izza očal zasvetilo dvoje temnih oči, ko je pikro govoril o partizanih. In ne morem se znebiti vtisa, da se je prav tako drobno nasmehnil, ko je oddajal zadnje strele na Grčaricah: „Nečeš ti mene, Koprivicu, brate, nečeš! Tj još ne znaš tko je Koprivica!“ Tako nekako je momljal sam vase, ko so padali rafali vse naokrog in so laške bombe rukale zemljo. Tako je tudi umrl, z nasmeškom na ustih, češ mene niste in me ne boste. Tak je bil Danilo!

In taki so bili ob njem, ko je na Grčaricah legla noč. Ni bilo trobentača, da bi v noč odjeknili glasovi Molitve, a nevidne roke so nad mrtvimi dvignile v znak spoštovanja meč, na katerega so Danilo in njegovi prisegli: prisegli zvestobo domovini do groba.

Pobratim Danilo! Preko Tebe pošiljam danes pozdrav vsem — Fanoušu Emmru, Milanu Kranjcu, Marjanu Strniši, Vičiču, Vasiljeviću, Meničaninu, Cerkvniku, vsem, tako topel, kakor tedaj, ko smo se srečavali in upali v lepše dni, ki morajo priti.

Hvala Ti, Danilo, hvala tvojim soborcem za neizmerno žrtev.

P. R.

GRADIVO K TURJAKU

Pod mojo edinico sta spadala voda pri Sv. Urhu, z vodnikom Lojzetom Dežmanom, in v Dobrunjah, z vodnikom Ivanom Habičem.

Poleti 1943 sem prejel od poveljstva zapečateno pismo z navodilom, da ga smem odpreti po ukazu. To povelje je bilo napisano od „Arka“ — Peterlina, izročil pa mi ga je njegov pomočnik. Ko je 8. 9. bila javljena kapitulacija Italije, sem poslal kurirja v Ljubljano z namenom, da mi od poveljstva prinese navodila za nadaljne ravnanje. Ker ta ni mogel preko bloka v Ljubljano, sem pozval poveljnika VS v Rudniku prof. Gruma Janeza in v njegovi prisotnosti odprl navedeno pismo, v katerem sem bil imenovan za poveljnika bataljona VS Bizovik in Rudnik; moj pomočnik naj bi bil po povelju prof. Grum Janez. V povelju je bila odrejena koncentracija VS v grad Turjak. Z ozirom na to povelje sem odredil odhod vsega bataljona dne 9. 9. 1943 okrog 9 dopoldne preko Orelj, Plešivca, Šmarja, Šenturja na Turjak, kamor smo prišli dne 11. 9. okrog poldneva. V Šenturju nas je obiskal dr. Albin Šmajd. Ob prihodu v grad Turjak sem bil določen od namestnika poveljnika, stotnika Albina Cerkvénika, za preiskovalnega sodnika celotnega odreda z ozirom na to, ker je bilo zajetih in priprtih okrog 10 partizanov ozir. partizank. Kot prisednik je bil imenovan prof. Petelin. Z istim ustnim poveljem mi je bilo naročeno, da predam bataljon svojemu dotedanjemu pomočniku prof. Grumu Janezu. Isti je tekom dneva krenil v smer Zapotoka. Pred odhodom bataljona mi je javil vodnik na Sv. Urhu Lojze Dežman, da ima poročila, da na teritoriju moje edinice po našem odhodu komunisti nemoteno rovarijo proti našim pristašem. Isti me je prosil za dovoljenje, da se sme vrniti na Sv. Urh in zaščititi naše ljudi, na kar sem pristal s pripombo, da vzame s seboj le prostovoljce. Med temi je bil tudi moj bivši kurat Peter Križaj, ki je bil ranjen ob prehodu čez železnico v Šmarju, na poti nazaj grede s Turjaka proti Sv. Urhu. Ta vod je štel okrog 40 ljudi.

Ko je prof. Grum z bataljonom že odšel proti Zapotoku, sem jaz skupaj s prof. Petelinom začel zasliševati partizanske pripornike, kar sem izvršil tekom sobote in nedelje dopoldne, t. j. 11/9. in 12/9. Najkasneje pred 12. uro dne 12. 9. je poveljnik Cerkvénik odšel že na Zapotok.

V nedeljo, 12. 9., v zgodnjih popoldanskih urah se je v gradu Turjaku vršil posvet častnikov VS, kateremu so prisotvovali nekateri častniki bivše jugoslovanske vojske, ki so pripadali odredom tkzv. plavih, nekaj civilistov, glavni pročevalec pa je bil bivši partizanski ujetnik in po njihovem nalogu „parlamentarec“ pri vojski, zbrani na Turjaku in okolici, dr. France Blatnik. Na tem posvetu se spominjam,

da so bili prisotni podpolkovnik Janko Debeljak, podpolkovnik Dežman, stotnik Cof, aktivni častnik Tomić, od legijskih oficirjev pa Jože Bajec iz Dev. M. v Polju, od civilistov pa se spominjam pok. Casar Franca. Dr. Blatnik je na široko poročal, da prihaja iz partizanskega terorja, da je partizanska vojska dobro orgnizirana, močno oborožena in založena z obilno hrano in nam svetoval, naj dobro premislimo — primerjajoč naše stanje — če le ne bi kazalo stopiti v stik z njimi in pričeti pogajanja. Splošno mnenje je bilo odklonilno. Najvažnejša vprašanja, ki so se na tem posvetu obravnavala, so bila vprašanje poveljstva in zveze z Ljubljano odn. z inozemstvom. Kakor omenjeno, je bil poveljnik Slovenske legije podpolkovnik Peterlin istočasno poveljnik ljubljanskega okrožja, njegov namestnik pa stotnik Bine Cerkvėnik; ker so bili pa na Turjaku in okoliških edinicah aktivni častniki višjega čina, je bilo sporno, komu pripada dejansko poveljstvo vseh edinic z ozirom na dejstvo predpisov bivše jugoslovanske vojske, da v takem primeru pripada najstarejšemu po činu, kar naj bi bil podpolkovnik Dežman. Na tem sestanku sem vztrajal na stališču, da je poveljnik podpolkovnik Peterlin — ki je bil v Ljubljani — in da poveljstvo vrši njegov namestnik stotnik Cerkvėnik. Jasno je, da so bivši aktivni častniki stali na strani podpolkovnika Dežmana in ni prišlo do skupnega stališča.

Kar se tiče zveze z Ljubljano odn. inozemstvom, je bilo ugotovljeno na tem sestanku, da je v sestavu odreda radiotelegrafist „Blaž“ — Božnar Tone z radijsko oddajno in sprejemno postajo, da pa so ključi in šifre pri poveljstvu v Ljubljani. Sklenjeno je bilo, da se v Ljubljano pošljeta dva kurirja z motorji, da poveljstvu poročata o stanju na Turjaku in da tam rešijo vprašanje dešifriranja brzozavk in s tem omogočijo radiotelegrafistu uspešno delo. Kot kurirja sta se javila dr. Arko in Franc Casar, kot motorist enega se je javil Habič Viktor, bivši moj namestnik v posadki Bizovik. Imena drugega motorista se ne spominjam. Oba kurirja sta bila od partizanov ubita pred prihodom v Ljubljano, motorist Habič zajet in pozneje sojen na kočevskem procesu v oktobru in ubit 12. istega meseca.

Ker sem hotel kot preiskovalni sodnik odreda rešiti vprašanje usode zaslišanih partizanskih ujetnikov v soglasju s poveljnikom, t. j. Cerkvėnikom in mojim prisednikom prof. Petelinom, sem poslal pismeno poročilo in prošnjo Cerkvėniku, da se vrne v Turjak, da skupno rešimo in zaključimo sodni postopek; ker je bilo omenjenega posvetovanja že konec, sem nujno prosil, da sigurno pride na Turjak, da se reši tudi vprašanje poveljstva. Pred odhodom kurirjev v Ljubljano sva na hodniku pred sobo, v kateri je bilo zborovanje, govorila s pok. Casarjem in me je isti rotil, naj vztrajam na svojem stališču v pogledu poveljstva, ki pripada de facto stotniku Cerkvėniku. Ker se stotnik ni pojavil na gradu Turjak do ponedeljka 13. 9. zjutraj, me je dr. Blatnik nagovoril, da sva šla skupaj v Zapotok, da tam skupno rešimo oba zgoraj navedena problema. V Zapotok sva prispela nekako med 10. in pol 11. uro dopoldne.

V nedeljo, da dopolnim poročilo o samem Turjaku, omenjam, da je v popoldanskih urah — okoli 17 — bil na dvorišču znotraj grajskega obzidja postrojen, zdi se mi, bataljon iz Dobropolja, pred katerim je govornik pozival na boj, in sicer v smislu: branili bomo Turjak, pa četudi postane slovenski Alcazar.

V ponedeljek, 13. 9., je bilo v bližini šole na Zapotoku na hlohlih posvetovanje, na katerem so prisostvovali v pretežni večini častniki in nekaj civilistov, politično vplivnejših ljudi. Med njimi pokojni svetnik Škulj, ki je nekako vodil ta posvet, za njim dr. Kožuh, dr. Blatnik, zdi se mi tudi, da je bil navzoč Malovrh France, moj sošolec iz gimnazijskih let. Dobro se spomnim, da sem z njim govoril, preden se je vrnil na Turjak, in da je bil o situaciji v Turjaku in na partizanskem teritoriju okrog njega ter o padcu Grčaric na jasnem. Na tem posvetu se je razpravljalo naš položaj z vojaško-strateškega stališča in se je ugotovilo, da je potreba izprazniti grad in da mora vsa na tem področju zbrana vojska oditi bodisi v smeri proti Trstu, če se izkaže resničnost napovedanega izkrcanja Anglo-amerikancev odn. proti Ljubljani, zasedeni po Nemcih, ker ne bomo mogli vzdržati niti zaradi pomanjkanja prehrane niti zadostne količine orožja in municije ob kakršnem koli dolgotrajnejšem odporu proti partizanom. Po tem posvetu je poveljnik stotnik Cerkvenik poslal poveljstvu v gradu Turjak — binomio Žuraj—Perme patrolo, ki jo je vodil Bosanec Sarko, bivši moj obveščevalec, s poveljem, da izpraznijo Turjak in z vso vojsko krenejo na Zapotok. Povelje je bilo dokazano dostavljeno, poveljstvo pa (Žuraj—Perme) namesto da bi povelje izvedlo, je sklicalo sestanek vplivnejših vojakov, podčastnikov in nekaj civilistov, med katerimi je bil velikolaški župan Paternost, ki mi je o poteku tega in še kasnejšega posveta javil v Srednjetechnični šoli v Ljubljani, konec oktobra 1943, pred odhodom domobranske edinice pod poveljstvom Danila Capudra v Velike Lašče. Na tem sestanku — navajam Paternostovo pripovedovanje — pa so ugotavljali zalogo hrane, količino orožja in municije, vode in debelino grajskega zidu — in sklenili, da ostanejo v Turjaku in ga branijo.

Dne 14. 9. je bilo drugo razpravljanje na hlohlih. Na tem sestanku se je ugotovilo, da je turjaška posadka že obkoljena od partizanskih edinic; turjaški sin Karel Auersperg je obstreljeval obzidje lastnega doma, ker se je že nahajal v naših vrstah na Zapotoku. Večina prisotnih častnikov je bila mnenja, da je prišel čas, ko mora poveljnik izdati povelje za odhod. Do razčiščenja položaja je prišlo na zadnjem posvetovanju v šoli na Zapotoku 14. 9. od 19—20.30 zvečer, ko je večina legijskih poveljnikov vztrajala na potrebnosti umika. Na tega je končno pristal poveljnik Cerkvenik in izdal povelje za umik proti Ljubljani v smeri Želimlje in Barje ob 23.30 istega dne. Istočasno je bilo sklenjeno in je poveljnik odposlal povelje v Turjak za izpad iz gradu in umik proti Zapotoku s tem, da se priključijo koloni, ki krene

ob 23.30 iz Zapotoka proti Ljubljani. Posadki v Turjaku je bila sporočena ura pokreta in signalni znak treh raket. Tudi to povelje je bilo po izpovedi župana Paternosta poveljstvu Turjaka dostavljeno, pa ne izvršeno.

Ob napovedani uri — 23.30 je čelo kolone odšlo proti Ljubljani. Zaščitnica je odšla iz Zapotoka dne 15. 9. ob 1.30 zjutraj. Ob svitu je predhodnica kolone, kateri sta poveljevala poveljnika Boh Ivan in Benko Janez, razbila zasedo partizanov v Želimlju in tako odprla pot proti Ljubljani, ki se je izvršila poleg manjših prask v najlepšem redu.

Legijskim trupam, okrog 700 oseb približno, se je pridružila tudi takozvana plava garda, okrog 40 oseb, med njimi podpolkovnik Dežman, Cof, Tomic, Bat Roman in drugi.

Stane Bitenc

Pred odhodom je štela naša skupina na Orlah približno 32 ljudi. Nekaj dni pred odhodom smo odpustili iz te skupine dva Stražarja, ki sta prišla na „orožne vaje“. Imen se ne spominjam.

Ko smo zvedeli, da z ene strani Nemci, z druge Italijani iščejo radio-oddajno postajo, katero so imeli tkzv. plavi, smo dobili obvestilo iz Bizovika in iz Sel pri Lavrici, da Italijani in Nemci pripravljajo neki pohod na Orle, da bi zasegli to postajo. Zato smo tudi mi pripravili odhod z Orl že 6. 9. Zvečer ob 10 smo krenili proti šmarskemu prelazu. Pot nam je pripravljaj moj pokojni brat Božo. Progo smo prekoračili brez posebnih težav, čeprav smo imeli v skupini dva konja, ki sta nosila tovor. Krenili smo proti Gomišču in Vinu, tam prenočili, nato pa pri St. Petru zagledali prvič italijanska letala, ki so letela preko Krima v smeri Italije. Pri Vinu, na večer 8. septembra, smo še srečali zadnji ostanek plavih, ki so čakali na vkrcanje za pohod na Grčarice. Skupina je bila zelo majhna. Na tej poti se nam je priključil prof. Petelin in Malovrh, točneje povedano na področju okrog St. Petra. Ob tej priliki smo tudi zvedeli za italijansko kapitulacijo, katero so nam sporočili fantje neke posadke pred Turjakom.

Na Turjak smo prišli zgodaj zjutraj 9. 9., potem ko smo prespali nekje okrog Št. Petra. Takoj smo se vrgli na mobilizacijo sosednjih vasi, katere uspeh pa ni bil velik. Še istega dne popoldne sem odšel s tremi fanti v Velike Lašče, kjer sem vzpostavil stik s pokojnim Bajcem Jožetom, poveljnikom tamošnje posadke. Navezal sem stike z italijansko oblastjo za dosego predaje orožja, vendar sem naltel na precejšen odpor, kajti italijanske oblasti so imele nalog iz Ribnice in Kočevja, da se umikajo z vsem orožjem. Posrečilo se nam je dobiti nekaj lažjega orožja. Tam sem se srečal tudi z zdravnikom dr. Kožuhom, s katerim sva se dogovorila, da se bi vršil pomik proti Turjaku; tudi sem ga naprosil, da bi prevzel službo zdravnika v naših odredih na Turjaku.

Ko sem se vrnil na Turjak še isti dan popoldne, sem poročal Cerkvniku o opravljenem delu v Velikih Laščah in mu predlagal, da se posamezne skupine, ki so že prihajale na Turjak, organizirajo v čete oziroma bataljone in zasedejo postojanke okrog gradu, da ne bi doživeli kakega presenečenja. Cerkvnik, dasiravno zelo dober dečko, ni bil strateg. Odšel je proti Velikim Laščam, da sam pregleda situacijo. Na moje predloge še tisti dan ni ukrenil ničesar.

Popoldne, 9. 9. so prihajale laške skupine, motorizirane na Turjak na svoji poti umika iz Ljubljane in nje okolice. Med eno izmed teh skupin je prišel tudi Frakelj, s katerim sva se takoj domenila za razorožitev teh italijanskih edinic. Tako smo zasegli nekaj težkih topov in protitankovskih topičev. Zlasti je poudariti, da smo od teh skupin dobili mnogo hrane, ki je pa na žalost ostala na Turjaku, se pravi, nismo je mogli odnesti s seboj na Zapotok, pač pa je kasneje prišla prav branilec Turjaka.

Zvečer dne 9. 9. smo imeli v gradu sestanek vseh poveljnikov, na katerem so se ukrepale tehnične in strateške mere, ki pa praktično niso kasneje imele nobenih veljave. Na tem sestanku je bil tudi Cerkvnik.

Dopoldne dne 10. 9. smo porabili za vse mogoče stvari, od mobilizacije do notranjih reorganizacij, za mašo, ki jo je imel Malovrh, na dvorišču gradu, za dviganje zastave in pod.

Popoldne, zdi se mi okrog 16-17 ure, po dolgem razpravljanju s Cerkvnikom, ki se je končno vendarle odločil, da se razporedi ljudi okrog Turjaka, smo krenili s skupino približno 800 ljudi na Zapotok, kamor smo dospeli brez posebnega truda okrog 19 ure. Tam smo zasedli šolo in pa nekatere hiše, kjer smo namestili vojsko. Isti večer je Cerkvnik organiziral to skupino v bataljone z danimi nalogami. Mene je doletel Kurešček v svojstvu komandanta 1. bataljona — okrog 100 ljudi. Med nami je bil tudi sin graščaka Auersperga Karel. — Poveljnik 2. bataljona je bil dr. Jan, poveljnik 3. bataljona je bil Pirih Milko, pomočnik Cerkvnikov je bil moj brat Božo, sodnik pa Bitenc Stane.

Omembe vredno bi bilo samo dejstvo pogajanj s partizani, katerih iniciator je bil dr. Blatnik France. Ta pa hvala Bogu niso pripeljala do kontakta, pač pa so nam škodila v toliko, da so se partizanski položaji zboljšali in nam približali.

Če povzamem, bom dejal takole: Cerkvnik bi moral ostati na Turjaku, ker tamkaj ni bilo Peterlina. V slučaju svojega umika pa bi moral prepustiti in imenovati namestnika, sposobnega in uglednega člana bivših vaških straž, ki bi pri borcih užival zaupanje.

Viktor Berlot

CERKEV V JUGOSLAVIJI

(Po knjigi A. Galter-A. Kindermann: Rdeča knjiga preganjane Cerkve — priredil Pavel Slapar)

V letih 1947—50 so sledile nadaljnje aretacije duhovnikov. Samo v prvih mesecih 1949 je bilo v eni sami deželi 15 duhovnikov zaradi antinacionalnega delovanja obsojenih.

26. 4. 1950 je beograjski nadškof mons. Ujčić v imenu celotnega jugoslovanskega episkopata v spomenici na upravo za verske zadeve naštel vse vladne zatiralne ukrepe: 19. 5. 1950 mu je bil dostavljen odgovor, da je spomenica „plod nemogočega stališča in zato ne more služiti katoliškemu episkopatu kot podlaga za razpravljanja in pogajanja“.

1951 so se začeli dejanski napadi na škofe, predvsem ob njihovih birmovanjih. Nekatere primere hočemo omeniti.

V maju 1951 je bil mariborski apostolski administrator mons. Maksimilijan Držičnik izpostavljen mučnim policijskim šikanam, ker je njegov prihod v Ptuj sprožil veliko navdušenje vernikov. Mons. Ciril Banić, šibeniški apostolski administrator, je bil na svojem vizitacijskem potovanju tarča različnih napadov. Drug hud in nevaren napad je bil izvršen 21. 1. na ljubljanskega apostolskega administratorja mons. Vovka. Na kolodvoru v Novem mestu ga je — pred očmi policije — skupina prenapetežev dolžila namišljenih vojnih zločinov in ga skušala živega sežgati. Mons. Vovk je dobil nevarne opekline, dočim je glavni krivec pri sodni obravnavi dobil pogojno deset dni zapore.

Naj omenimo tudi zaslišavanja, ki so jim bili škofje podvrženi, posebno po vrnitvi od vizitacij, ki so se jim kljub vsem oviram vendarle vedno posrečile. Ob škofijski konferenci, ki je bila od 23. do 25. 9. 1951 v Zagrebu in ki so jo komunisti proglasili za ilegalno, je moralo 20 škofov, ki so se konference udeležili, k vladnim funkcionarjem na zagovor. Zagrozili so jim s hudimi kaznimi, če ne prekličejo „non licet“ zoper društva duhovnikov. V mnogih primerih so policijska zaslišavanja trajala več dni.

Nikdar ni zmanjkalo povodov za napade na škofe. Za čas od 1952 do 1953 nekaj zgledov:

Tri mesece po atentatu na mons. Vovka se je začela proti njemu ogorčena časopisna gonja, ker si je upal v pismih na duhovnike opozoriti, da so kristjani dolžni vero tudi z junaško zvestobo izpovedovati. To so komunisti vzeli za izzivanje in naložili škofu velike denarne kazni. Mons. Vovku je bil napravljen proces, pri katerem je bil obsojen, ker si je upal vernikom sporočiti besede papeža Pija XII., da je odprava plodu zločin. Ker se ta po jugoslovanskem zakonu dopušča, je škof Vovk z okrožnico v obeh komunistov zagrešil „atentat na lojalnost“. Mons. Salis Seevis,

posvetilni škof zagrebškega nadškofa, je bil napaden v „Vjestniku“, ker je objavil pastirsko pismo, v katerem je obravnaval razmerje kristjanov do Kristusa in zvestobo do Boga. „Vjestnik“ je vzel to kot napad na socializem.

1953 se je tisk razburjal in hujskal ljudstvo zoper škofo. Zbiral je za to povsod najrazličnejše povode. Napadel je n. pr. stališče škofov v Splitu, Zadru in šibeniku ter stališče hrvaških duhovnikov pri ljudskem štetju 31. 3. 1953, ker je zakon od vseh državljanov zahteval, da se pri tej priliki izjavijo, če so ateisti ali pripadniki kake veroizpovedi, in škofje so vernikom naročili, naj svojo katoliško veroizpoved enoumno izpovedo. To je bilo za komuniste nasilje vesti. Škofje so bili v njihovih očeh podrepani Vatikanu, ki hoče štetje zlorabiti, da bi nastali nemiri, in ustvarili psihozo, da se vera preganja. („Borba“, 5. 3. 1953.)

Tudi v zadnjih treh letih so bili primeri surovih in insceniranih napadov v več krajih Jugoslavije, ki so jih po vladnih poročilih povzročili vedno „neodgovorni storilci“, ki jih ni bilo mogoče ugotoviti in seveda še manj kaznovati.

Če se omejimo na nasilstva zoper škofo, moramo omeniti nadaljnje napade, ki so se izvršili potem, ko je centralni komite komunistične partije Jugoslavije na zborovanju na Brionih 16. 6. 1953 vsem odsekom dal navodila, da naj se boj zoper škofo postroži in da naj se ovira njihovo javno delovanje, posebno pa njihova zveza z verniki. Omenjamo napad 22. 8. 1953 na mons. Dragotina Čelika, apostolskega administratorja v Banjaluki; avgusta 1953 na mons. Banića, škofa v šibeniku, avgusta na Antona Radića, apostolskega administratorja v šibeniku; julija in avgusta na mons. Franca Franića, posvetilnega škofa v Splitu, in mons. Kvirina C. Bonefačića; 6. 9. 1953 na mons. Ludvika Budanovića, apostolskega administratorja v Bački; 3. 5. in 16. julija 1953 na mons. Jožefa Pavličića, posvetilnega škofa v Senju; 8. 8. 1953 na mons. Franca Salis-Seevisa, posvetilnega škofa v Zagrebu. (Prim. „La Civiltà cattolica“, 1954, I, 716—730; II, 105—120.)

Gospodarsko zadržanje Cerkve

Za zgled za metode, ki so jih jugoslovanske oblasti in policija uporabljale pri gospodarskem podjarmljenju duhovnikov, navajamo nekaj odstavkov že omenjenega dela „Une Eglise du silence-Catholique de Yougoslavie“, str. 90 in sl. Iste metode so uporabljali komunisti, da so nasprotovali delovanju duhovnikov.

1945 je beograjska vlada odredila radikalno agrarno reformo, ki se je raztezala tudi na cerkvena posestva. Istočasno je bilo vsako prispevanje za vzdrževanje vere in duhovnikov prepovedano.

Cerkev je bila s tem oropana vseh dohodkov. Le semenišča, ki jih je bilo le malo dovoljenih, so smela ohraniti več kot po zakonu dovoljeni minimum 10 ha.

Pri izvedbi agrarne reforme na cerkvenih posestvih se za to pooblašteni organi niso vedno ozirali na zakonske predpise in so izvedli razlastitve pogosto nad predpisano mejo. Čeprav so jugoslovanski škofje v skupnem pastirskem pismu na vernike (20. 9. 1945) to ropanje obsodili, so vendarle brez protesta sprejeli, da je Cerkev prišla v skrajno bedo in celo stisko. Pozivali so katoliško prebivalstvo, naj vzdržuje duhovnike in prispeva za preostale nad vse omejene možnosti delovanja (nekaj semenišč, škofijsko upravo in nekaj redovnih družin).

Za nekaj let, to je do 1952, so se mogle stvari na ta način razvijati. Leto 1952 pa je zaznamovalo novo obdobje v jugoslovanskem boju zoper Cerkev: gospodarsko zadrgrnjenje. Dajatve, ki so že tako ljudi, predvsem kmete hudo obremenjevale, so se za tiste, ki so se nasproti Cerkvi izkazali velikodušne, še povečale. „Če morete duhovnikom dajati,“ je rekla policija, „morate dati tudi državi!“

Skoro v vseh župnijah Hrvaške ter Bosne in Hercegovine — da omenimo samo ti dve republiki — je bila navada, da je skupina župljanov (možje in žene) prevzela pobiranje darov v naravi od prebivalstva. Zdaj so bile nabirke zunaj cerkve prepovedane. Nabiralci so bili pod policijskim nadzorstvom; v nekaterih primerih so bili kaznovani tudi z denarnimi kaznimi in zaporom. V Sloveniji so bile nabirke zunaj cerkve takoj po „osvoboditvi“ prepovedane; znesek, ki se nabere v cerkvi, je pogosto določen za „narodne duhovnike“, pri čemer pa policija svojevoljno kontrolira.

Kakor v mnogih krščanskih deželah tako je tudi v Jugoslaviji navada, da so duhovniki povabljeni k vsakoletnemu blagoslovu hiš. Pri tej priliki jim verniki tudi postrežejo. Policija je pohitela, da je to navado ožigosala kot po zakonu prepovedano beračenje. Lahko bi navedli imena duhovnikov, ki so bili zaradi takih „prekrškov“ kaznovani.

Gorečnost policije je šla tako daleč, da je zasegla celo denar, ki se je nabral za obnovo cerkva in za maše. Nekaj primerov: Prigodilo se je, da so bile sestre, ki so bile prisiljene prositi, kaznovane, ker so sprejele liter mleka, ki so ga dobile kot nagrado za strežbo pri bolniku.

V neki slovenski župniji je hotel neki duhovnik v juniju 1952 imeti novomašno slovesnost. Ker je bila družina revna, so nekateri župljani prispevali za slavnostni dan. Prejšnji večer je prišla policija in vse zaplenila. (Te stvari so se v zadnjem času omilile. Zdaj ni več takih in podobnih poročil.)

V začetku 1952 je bilo postroženo pobiranje davkov, predvsem pri duhovnikih. Do takrat so plačali duhovniki 4% od napovedanih dohodkov. Čeprav ni bilo nobenih zakonskih predpisov, se mora vendarle sklepati na navodila od zgoraj, če so bili v vsej Federativni ljudski republiki davki enako povišani. Funkcionarji, katerim je bilo poverjeno kontroliranje cerkvenih dohodkov, so šli na strogo na delo. Preračunali so dohodke do zadnje pare, vštevši navadne zbirke, kjer so bile te dovoljene, od krstov, porok, pogrebov itd. Če ti zneski niso dosegli vsote, ki so jo označevali

kot primerno, so jo enostavno avtoritativno določili. „Ti si inteligenten človek,“ so rekli funkcionarji župniku. „Da se moreš preživljati, potrebuješ na mesec vsoto x , torej je letni dohodek y .“ Na podlagi teh imaginarnih, pogosto astronomskih števil, je bil določen dohodek, ki se je nato obdavčil.

1952 so zahtevali dajatve za dohodke od 1947—1951. Na ta način so se zvišale vsote za obdavčenje na stotisoče in milijone dinarjev.

Zaman je duhovnik zatrjeval, da ima izdatke za službo božjo in popravo cerkve in da je mašne intencije, ki jih ni mogel sam opraviti, poslal na škofijski ordinariat ali oddal drugim sobratom. Če ni mogel plačati, so finančni uradniki zaplenili vse, kar je šlo v promet: radio, pisalni stroj, šivalni stroj, pohištvo in celo posamezne kose oblek.

Poleg duhovnikov trpe pod davčnim vijakom najbolj moški in ženski redovi. Finančni uradniki ravnaajo takole: Redovna skupnost ima n. pr. 50 sester. Deset jih dela, druge ne morejo zaradi starosti, bolezni ali brezposelnosti. Skupnost se pojmuje kot fizična oseba. Dohodki desetih sester se seštejejo in tako pride velika vsota, ki naj bi služila za vzdrževanje fizične osebe. Po skupni vsoti, ki se pomnoži s tri ali štiri (sorazmerno s številom let, za katera se zahtevajo zaostanki) in nato se določi odstotek, ki je glede na skupno vsoto različen. Od minima, ki je 4.7%, se lahko stopnjuje na 60, 70, 80 in celo 90%. Če deset sester na mesec zasluži 50.000 dinarjev, zneso to 600.000 dinarjev na leto in v dveh letih 2.400.000. Država zahteva nato en milijon ali tudi več, ne da bi upoštevala onih 40 sester, ki jih morajo zaposlene sestre vzdrževati.

Zoper ukrepe krajevnih oblasti je bilo mogoče vložiti priziv. V posameznih primerih se je zgodilo, da so višja mesta vsaj delno uvidela nevdržnost davčnega preračuna in so višino davkom podvržene vsote občutno znižala. Toda krivica tudi v primeru popravkov ni bila odstranjena.

Nabirke so priljubljen cilj davčnih oblasti. Župnija izroči škofiji predpisane nedeljske nabirke. Policija zahteva, da se vpišejo kot davkom podvrženi župnijski dohodki. Nabirke se pa vnovič obdavčijo v breme škofijske kurije.

Tudi policija uporablja davke, da zatira duhovnike. Če se duhovnik brani pristopiti k društvu „narodnih duhovnikov“ — znano je, da so člani teh društev mileje obdavčeni — je dotični tako visoko obdavčen, da ne more plačati. Istočasno mu dajo vedeti, da mu bodo vse ali delno spregledali, kakor hitro se bo vpisal v društvo. Bilo bi zanimivo izvedeti število tistih, ki so po tej metodi postali člani omenjenih društev.

Kakor koli že je videti prijava dohodkov, policija najde vedno pomanjkljivostj in trdi, da je prijavitelj davkov del svojih dohodkov zamolčal. Po zelo sumaričnem procesu bo nato obsojen na visoko denarno globo ali ječo.

Komunistični časopisi so si postavili za nalogo, da pokažejo, kakšne zagrizenosti uporablja jugoslovanski fiskus, da bi duhovnike gospodarsko

stri. „Slovenski poročevalec“ navaja 31. 12. 1952 kot primer slabih davko-plačevalcev škofa Držečnika, apostolskega administratorja iz Maribora, in kanclerja škofijske kurije. Fiskus je zahteval 558.749 dinarjev in, da bi jih dobil, je ukazal ukiniti tekoči račun kurije. Mons. Držečnik je izjavil, da tako visoke vsote ne premore in je vložil priziv na višje sodišče. Zaman. Finančni minister je dal vsoto tekočega računa škofijske kurije zapleniti, kar je po poročilu komunističnega časopisja zneslo en milijon dinarjev. Pri tem je šlo za volila, mašne stipendije in podobne dohodke. V Ljubljani je „Ljudska pravica“ 6. 12. 1952 mestnim ljudskim odborom očitala, da od duhovnikov niso zahtevali tako visoke vsote, kot jo zahteva zakon, in da bi dokazala, da vplačani davki župnikov v različnih krajih niso nevzdržni, je primerjala njihove davčne prijave s prijavi zasebnih oseb, ki — kakor je list zatrjeval — navajajo, da so za poroko, pogreb ali kako drugo bogoslužno dejanje plačali večji znesek, kot so ga duhovniki prijavili. Podobno je pisala „Borba“, 9. 12. 1952 v Beogradu in obtoževala župnike, da so dohodke napačno prijavili.

Če duhovnik ne more izkazati nobenega posebnega dovoljenja, ne sme — kakor rečeno — od vernikov sprejeti nobenega darila, razen pod kaznijo velike denarne globe ali ječe; darila so poleg tega zaplenjena. Pri tem ni izjem; za vse, kar duhovnik prejme, potrebuje predhodno dovoljenje. Odveč je dostavljati, da sme vsak jugoslovanski državljani darila od tujcev, sorodnikov ali znancev svobodno sprejemati. (Tudi ta praksa se je v zadnjem času močno omilila v korist duhovnikov.)

1952 so dosegli poskusi pahnuti duhovnika v gospodarsko sužnost vrhunec. Ni več zadostovalo, da so duhovniki davke redno plačali za pretekla leta. Zahtevalo se je še posebno povišanje od zaostankov. To povišanje so davčni uradniki svojevoljno določili.

Če je kak dober župljan hotel svojemu župniku pomagati s tem, da je radomestoval cerkvenika ali zvonarja, ki ga redno ni bilo mogoče več plačati, ga je zadela enaka usoda kot župnika: Bil je obdavčen in policija ga je vedno znova zasliševala. Zasliševanja so se redno končavala z grožnjami, ki si jih lahko predstavljamo.

Policija se ni pomišljala vernikom zabičati, da se duhovnikom sploh ne sme nič dati.

Očividno je cilj te politike duhovnikom dopovedati, da more do svoje eksistence priti le v toliki meri, v kolikor mu ljudsko-republikanski uradi dovolijo, in da ti svojo naklonjenost merijo po prispevku, ki so ga duhovniki pripravljeni doprinesiti za izgradnjo komunistične družbe.

Ženski redovi

V Jugoslaviji so še samostani. To so tisti, ki med vojsko niso bili porušeni ali s posebnim odlokom vlade ukinjeni. Seveda jim ni dovoljeno nobeno zunanje delovanje in v poslopih se poleg redovne družine nahajajo

često tudi uradi UDBE, strankine organizacije ali kake vojaške pisarne. Bolj kot moški samostani so bili prizadeti ženski redovi in kongregacije.

Po letu 1945 so bile šole, zavodi, domovi in javne ustanove redovnih sester razlaščene. Kmalu za tem so bile sestre iz bolnišnic odstranjene, dokler ni prišlo tako daleč, da jim je bila noša redovne obleke prepovedana. V „napredni“ Ljudski republiki, v Bosni in Hercegovini ni nobenih ženskih redov več.

Najbolj razširjen ženski red v Jugoslaviji so bile usmiljenke sv. Vincencija z materino hišo v Zagrebu. Ta je obsegala 1941 štiri province s 45 hišami, 2174 sestrami in 145 novicinjami. Usmiljenke so oskrbovale 51 bolnišnic in klinik, 7 zavetišč za uboge, šest sirotišnic, 32 otroških vrtcev, 26 ljudskih šol s 4305 učenci ali učenkami, 5 pripravnic, 8 obrtnih šol, 2 deklaška liceja s 1172 učenkami, 18 zavodov s 658 gojenkami in različne druge vzgojne zavode.

Težko je reči, kaj je danes od te delavnosti še ostalo. Sestre so bile iz hiš dobesedno pregnane in vsi zavodi zaplenjeni. Vladni uradi so redovnice prisilili nositi civilno obleko. Prepovedali so vsako občevanje s prednicami. Prišlo je tako daleč, da so bile sestre primorane obiskovati komunistične sestanke. V začetku so morale delati pri javnih delih na cestah in podobnih poslih, posebno ob nedeljah.

V hrvaških škofijah je bilo 1939 27 sestrskih kongregacij s 397 hišami, 3980 sestrami in 247 novicinjami, ne vštveši hrvaške redovnice, ki so delovale v 26 hišah zunaj hrvaške dežele. (Prim. K. S. Draganović, „Le système général de l'Eglise en Yougoslavie“, Sarajevo, 1939, str. 472—525, 560—561.)

Trenutno znaša samo na Hrvaškem število razpuščenih sestrskih hiš 250. Le prav majhno število sester ima srečo, da v največjih težavah še lahko vodi skupno življenje.

Leta 1950 je bilo približno še 40 usmiljenk v komunističnih ječah. Med obsojenci so sestre določene, da morajo kazni odsedeti do zadnjega dne.

Znano je, da je bilo 13 sester treh različnih kongregacij po prevzemu komunistične oblasti umorjenih, dočim jih je več „izginilo“.

Cerkvena društva

Proti koncu 1949 je rekel maršal Tito skupini tako imenovanih „ljudskih duhovnikov“: „Mi smo se ločili od Moskve, zakaj se vi ne morete ločiti od Rima?“ („Nova pot“, I, šte. 2.)

Da bi duhovnike razdvojil, je komunistični režim naredil različne poskuse. Začelo se je z ustanovitvijo posebnega urada za verske zadeve v Sloveniji. Imenovala se je Duhovna komisija pri ministrskem predsedstvu Ljudske republike Slovenije. Poverjena so ji bilo tako dalekosežna pooblastila, da se je vlada smatrala za posredovalni organ nasproti cerkveni

hierarhiji. — Vladni uradi so pogosto odpirali pisma škofov in jih naslovljencem vračali s pripombo, da bo stvar obravnavala verska komisija.

Na čelo komisije so komunisti postavili od predstojnikov izobčenega in a divinis suspendiranega duhovnika Jožeta Lampreta. — Lampret je bil že pred vojsko zaradi osumljenega komunističnega delovanja zaprt. Ko je zapustil svojo mariborsko škofijo, je šel v Dalmacijo, kjer se je med vojsko udinjal komunistom za njihove namene.

Drugi poskus duhovnike razdvojiti je bila ustanovitev Društva sv. Cirila in Metoda (CMD). Njegov postanek je naslednji: Predsednik omejene komisije Jože Lampret, je na podlagi svojih komunističnih nazorov ustanovil sekretariat iniciativnih članov duhovnikov Osvobodilne fronte (OF). Sprva je imel sekretariat le malo pristašev, ker so duhovniki vedeli, da ne morejo pripadati komunističnim organizacijam, predvsem ne političnim, kot je OF.

Da bi sejal razdvojenost med duhovniki, je začel sekretariat izdajati „Bilten“, majhen časopis (list) na 4—6 straneh, poln sovraštva do zvestih duhovnikov, škofov, Vatikana in papeža. Koncilaska kongregacija je „Bilten“ prepovedala in obsodila z dekretom 12. 4. 1949 zaradi razširjanja krivih nauk, ki vodijo v razkroj cerkvene discipline, ker obrekujejo hierarhijo. Z istim dekretom je kongregacija objavila, da je časopis po kanonu 1399. § 6 cerkvenega zakonika prepovedan.

V KRATKEM BO IZŠLA

VETRINJSKA TRAGEDIJA

ki jo bo izdala ZSPB ob 15-letnici pokolja naše vojske

Delo ima namen prikazati resnico dogodkov tistih dni, tako kot so potekali, podprto s tehtnimi pričevanji, objektivno, brez tendenc in napadov.

To edinstveno delo, ki bo niz dokumentarnih dogodkov, bo podlaga resnični zgodovini naše borbe.

P A B E R K I

Glas Slovenske kulturne akcije je dne 30. junija objavil članek Izza železne zaves, katerega vsebina bo vse borce gotovo zanimala (op. ured.).

Mnogo se je pisalo o vzrokih komunističnih revolucij, pogosto se je navajalo, da so ponekod bili prav kulturni delavci tisti, ki so komunistično revolucijo pripravljali, zagovarjali in podpirali. Več ko polovica Evrope je sedaj že skoraj dve desetletji pod komunističnim totalitarizmom in če bi bila trditev o sodelovanju intelektualcev pri komunističnih revolucijah resnična, tedaj bi morali imeti umetniki, pesniki in pisatelji pravi raj v komunističnih deželah. Toda temu ni tako! V Rusiji je cela vrsta pesnikov in umetnikov izpričala s svojo smrtjo, da je to naziranjne krivično in to še pred Stalinovo smrtjo (Blok, Jesenin, Majakovski in drugi). Po letu 1953 se je v Rusiji začela „odjuga“, ki še danes traja; Pasternaka je režim Hruščeva pustil vsaj v miru umreti, dočim je Dudincev pred kratkim napisal novelo, ki je v Moskvi krožila skrivaj, v Varšavi pa izšla v dveh ponatisih. Je to novela: Novoletna pravljica.

Poljska je dežela, kjer so po dogodkih v oktobru 1956 mogli umetniki kreniti najprej na lastno pot. Še v letu 1958 je bil položaj tak, da je bil za predsednika poljske pisateljske zveze izvoljen Antonin Słowinski, znan po svoji opoziciji marksizmu. Sprejel je predsedstvo pod pogojem, da ne bo v odboru niti enega člana partije. Počasi se je pričelo spreminjati, režim je menil, da je že dovolj trden in je začel pritiskati na Zvezo pisateljev. Na lan-

skem kongresu (decembra 1959) je režimovcem uspelo, da so v vodstvu zasedli štiri mesta in da je predsednik član partije. Toda na istem občnem zboru je bila sprejeta resolucija, ki govori o tem, da „morajo ostati pisatelji svobodni pri reševanju problemov sedanjosti, kajti komunistična partija je samo del življenja, ki se razvija in mi kulturni delavci izjavljamo, da moramo imeti mi pravico do zadnje besede v vprašanjih kulture in umetnosti.“ — Lerszek Kolakowski je bil v vrstah poljskega komunizma vodilni filozof marksizma. Po letu 1957 pa je prešel v opozicijo in napisal več del, v katerih pobija filozofske osnove marksizma. Na pomlad 1959 mu je režim dovolil, da je šel na univerzo v Tübingenu predavati o „Karlu Marxu in njegovi definiciji resnice“. Ko je v Filozofski reviji objavil celo predavanje, je bil izključen iz uredništva revije in vodilni „filozof“ CK partije je Kolakowskega obdolžil devijacionizma, eksistencializma in nevednosti. Toda Kolakowski je odgovoril in obdolžil stranko ter njene ideologe, da se spreminjajo v „dogmatike, ki kopljejo grob vsaki svobodni filozofski misli“. V članku pravi med drugim: „Na dvorih vladarjev je vedno mnogo več dogmatikov kot pa svobodnih mislecev; v vsakem vladarstvu (totalitarizmu) je več policajev kot pa umetnikov“. Toda partija se zamarja trudi, če se umika v okostenelost

bred svetom, ki je resničen v različnosti...“

Varšavska „Politika“ je odgovorila na tako pisanje Kolakowskega s trditvijo, da je „zagrešil pravo negacijo vsega progresivnega in če že ni postal protirevolucionar, je vsaj že konservativec...“

Češkoslovaška živi za železno zaveso v nekem zatišju. Le malo je slišati o trenjih, zdelo se je, kakor da so se tam ljudje že vdali neizbežnemu in da — čakajo, čakajo... Ko je urednica beograjske „Politike“ in nekoč glavna propagatorica surrealizma v Srbiji, A Ribnikarjeva obiskala Prago, je pisala o Čehih kot nekakšnih „Angležih“ v komunističnem svetu. — Kakor na Poljskem, tako je tudi ČSR zajel val protistalinizma in najprej so ga začeli uveljavljati v krogih umetnikov. Komaj je po letu 1956 komunistični svet zadihal v na zunaj spremenjeni sapi, so zlasti slikarji in kiparji, manj pisatelji, začeli ustvarjati po svoje. Takrat je starejši generaciji odklenkalo in mlajša generacija se je razbila na množico klubov in skupin; vsaka skupina je v razstavnih katalogih ali monografijah začela zagovarjati svojo smer „modernosti“. Skupina „M“ je priredila prvo drzno razstavo abstraktne umetnosti, skupina „Promena“ je zagovarjala nazore, ki so bili v popolnem nasprotju z direktivami partije. Toda partija se je odločila in hitro posegla vmes: spregovoril je sam predsednik vlade in prijatelje abstraktne umetnosti opozoril s temi besedami: „Tovariši, zelo nujno je, da izločimo iz našega kulturnega življenja vse voditelje revizionizma in razne lažne humanistične filozofe in nasprotnike delav-

skega razreda.“ Partija je sklenila sklicati občni zbor Zveze likovnih umetnikov; zveza se je pred leti razbila v skupine in samo občni zbor bi jo lahko priklical v življenje. Toda občnega zbora do januarja 1960 še niso mogli sklicati. Pač pa so umetniki nadaljevali z ustanavljanjem skupin in prirejali razstave del, „kjer se jasno vidi pogubni vpliv Picassove umetnosti“. Uradni kritik režimskih listov pa si je kljub temu upal nedavno zapisati, da so razstave „mladih prava izpoved vere v modernizem in nadaljujejo zato najlepše tradicije češke umetnosti. Vsi se opajajo v klasicizmu Picassa in Kubistovih krajinah (Kubista je bil vodilen češki slikar po prvi svetovni vojni, pristaš kubizma).“ In kaj nam slikajo umetniki abstraktne smeri, se vprašujejo pripadniki režima: Vedno in povsod sama tihožitja, kompozicije in komaj kakšna krajina. Boje se obrazov, boje se človeških likov, kakor da bi jih bilo sram biti, kakor jih ustvarja sodobna socialistična stvarnost. Socialistični realizem je tem ljudem tabú, kj se mu samo še nasmehujejo...

Zato je režim sklenil udariti po uporniških umetnikih. Prepovedal je zbiranje umetnikov v klube in skupine, prepovedal individualne razstave in poostril kazenske predpise proti tistim, ki bi umetnine naravnost prodajali odjemalcem. Pripravljala se odredba, ki bo umetnike „razgnala“ iz središč kakor so Praga, Bratislava in Brno. Uredba pravi, da morajo „umetniki med ljudstvo“. Nastavili jih bodo po šolah, velikih ljudskih domovih in obratih, kjer bodo v stiku z ljudmi mogli „ustvarjati“ po zakonih socialističnega re-

alizma. Ko so prepovedali individualne razstave, preprečili svobodno prodajo umetnin, so ustanovili posebne „umetnostne fondе“, iz katerih bodo kupovali slike in nagrali umetnine, pesnitve ali znanstvena dela. Vendar bodo umetniki morali dajati dela, ki jih bodo hoteli prodati temu fondu, na vpogled „ljudstvu“. Komisija sto ali še več delavcev bo z glasovanjem odločila, ali naj se slika kupi s sredstvi fonda. „Rude pravo“, glasilo partije, je kar zapisalo, da je treba izvesti „gospodarsko zavojevanje“ umetnikov in njihove ideologije. Razstave ne bodo več v salonih ali galerijah, pač pa v tovarnah in 28. januarja 1960 so priredili prvo tako razstavo v veži tovarne Koh-i-noor v Pragi. Razstavljena dela so že šla poprej skozi žirijo delavcev in partijskih organov. Po razstavji pa je isti list moral 19. februarja 1960 zapisati, da je pač res, da so „umetniki nekaj posebnega v človeški družbi. Če se bo zgodilo najhuše, to je da umetniki ne bodo ustvarjali za javnost, tedaj bodo dela pač ostajala v študijih in zasebnih zbirkah ali v kletih...“ Toda socializem bo zmagoval in jih klical v svojo stvarnost, meni časnikar v svojem modrovanju.

Bolgarija je tudi bolna, ker njeni intelektualci nočejo korakati po direktivah partije. Vodilni list v kulturnih zadevah „Plamak“ je v majski številki 1959 objavil esej o „nylonskih intelektualcih“. Člankar meni, da so bolgarski kulturniki zabljeni za neprodorno steno plastike, kjer žive svoj svet. Zanje je nekaj vredno samo tisto, kar prihaja iz Amerike, ali pa vsaj iz Anglije. Na zunaj so pohlevni, zvečer pa se

zbirajo na družabne večere pri prijateljih ali pa v nočnih klubih, ki imajo svoje prostore v kletih. Tam se pije in pleše, nakrat ugasne luč, zasveti neka nova medla svetloba, nekdo se dvigne in prebrava svoje „moderne verze“ ali pa dela Valeryja, Claudela, Chara ali pa celo najmodernejšega med njimi — neosimbolista Alexisa Legera, ki se pesniško imenuje Saint John Perse. V predavanjih se slišijo sodbe, da so sodobni ruski pisatelji pod ravnijsko onih na zahodu in da je „angleški pisatelj iz Elizabetine dobe stokrat boljši kot pa Turgenjev“. Sploh je zanič vse, kar prihaja iz Rusije... Toda ti ljudje so zviti in tihi; hodijo na partijske mitinge in na vse obvezne prireditve. Tiho poslušajo, od časa do časa pa si med seboj pomežiknejo in se rahlo nasmehnejo, češ: ali ga vidiš, ali ga slišiš, kakšne neumne klati... Kajti vse, kar je iz partije, je brez vrednosti in vredno samo še ironičnega nasmeha.

Madžarski časnikar je obiskal pred kratkim razstavo najmodernejšega umetnika v Varšavi in se z zgražanjem obrnil do organizatorjev razstave in do partijskih funkcionarjev, ki so ga spremljali. Protestiral je proti umetnosti Picassa in drugih degenerirancev zapada. Poljski funkcionarji so ga poslušali, mu pritrtili, pa rekli: „Mi se ne spuščamo v stvari, ki jih nič ne razumemo. Sicer pa pogledjte, kdo je protektor razstave.“ Bil je ime pomočnika svetnega ministra poljske ljudske republike. „Kaj hočemo...?“

— — —
Po vsem tem bi bila na mestu trditev, da resnični umetnik ne more

biti komunist in discipliniran komunist ne more biti umetnik.

Ljubljanski štirinajstdnevnik „Naši razgledi“ so proslavili jubilej izida 200. številke. List izhaja že deveto leto in je zlasti v kulturnem delu zelo informativen. Uredništvo je priredilo proslavo jubileja, toda v glasilu „Delo“ je Marija Vilfan napisala uvodnik, v katerem je list grajala, češ da se premalo posveča celotnim jugoslovanskim zadevam. V borbi za slovensščino je namreč list večkrat kritiziral beograjske in zagrebške kulturnike, ki zagovarjajo misel, da naj Slovenci opuste svoj jezik.

Zborovanje komunističnih strank v Bukarešti je spet dvignilo nekaj prahu, to pot zaradi navzkrižja v gledanjih sovjetske in kitajske KP. Hruščov je namreč trdil, da so zgodovinski dogodki prehiteli načela Marxa in Lenina in da je treba sedanjemu komunizmu spraviti v bolj elastične osnove. Elastičnost pa je v sožitju: „Naša linija zadržanja se ni prav nič spremenila: mirno sožitje in odprava mrzle vojne, kar pa še ne pomeni, da ne bi bili vsak čas pripravljeni razkrinkati imperialiste, kakor smo to storili v Parizu.“

Hruščovljeve izjave o prilagoditvi kom. aktivnosti na sedanji čas so povzročile hudo kri v Pekingu, kjer sedaj mislijo, da imajo skrinjo modrosti komunističnega nauka. Tamkajšnji komunistični teoretiki namreč še vedno trdijo, da je socialno revolucijo treba brezpogojno izpeljati do kraja in to čim prej, posebno še, ker se imperialistični svet že itak naha-

ja v agoniji in mu zato ne kaže milostno podaljševati življenja. Zato Mao in Čuenlaj mislita, da Hruščovljevo govorjenje predstavlja ideološko izdajo marksizma. Mao je celo trdil, da se današnja ZSSR nagiba k neki srednji poti med Vzhodom in Zahodom, k neki novi „tretji poziciji“. Začetki različnosti v gledanjih naj bi bili v onem sestanku med Čuenlajem in Hruščovim v juliju 1958, kjer sta si prvič pogledala iz oči v oči. Kakor tedaj je tudi to pot Hruščov teoretika Čuenlaja zavrnil z Leninovim spisom „Levičarstvo, otroška bolezen komunizma“, kar pa Kitajca ni prepričalo. Zanj je Hruščov danes človek, ki je iz staliniističnega levičarstva napravil poniževalno pot do zagovornika sožitja s kapitalisti.

Narodnostnemu nasprotstvu med Azijscem-Kitajcem in belim človekom Rusom se je sedaj pridružila različnost v pogledih razlaganja komunističnega nauka. Ali je ta različnost dogovorjena, bo pokazala bodočnost. Trenutno pa vse kaže, da so kitajski komunisti začeli na lastno pest minirati zahodni svet, kajti večina revolucionarnih gibanj na zahodu se danes ozira bolj k borbenosti kitajskega komunističnega nauka kakor pa k taktiziranju Hruščova, čigar sedež itak ni dovolj trden, odkar ga na konferencah spremljajo generali Rdeče armade.

V majski številki Vestnika je bilo na str. 89 govora tudi o tem, da sedanji FLRJ oblastniki skrbe za stapljanje jugoslovanskih narodov tako, da imajo v Buenos Airesu „pri največji slovenski emigraciji musliman-

skega poslanika". — Pred časom so tukajšnji listi objavili, da je bil do-
sedanji poslanik FLRJ Salko Fejić
odpoklican v Beograd. Odpoklic je
gotovo rutinskega značaja, vendar
je značilno samo to, da je bil izve-
den potem, ko je bil tukaj na urad-
nem obisku dr. Boris Kragher. Se
pravi — novi ambasador bo dobil na
pot smernice, kakor jih bo dr. Boris
sugeriral. In dr. Boris je bil včasih
slovenski nacionalist...

Jugoslovanski komunisti so skli-
cali V. kongres Soc. zveze delovnega
ljudstva. Več kot 1600 delegatov je
zastopalo narode Jugoslavije, obenem

pa tudi 6,400.000 članov, kolikor jih
Zveza sedaj šteje. Od teh je 2 mi-
lijona 844.086 kmetov in 1,420.737
delavcev. Za predsednika je bil po-
novno izvoljen Tito, za generalnega
tajnika pa namesto Kardelja Ran-
kovič. — Z drugimi besedami: srb-
stvo je v prvi fazi borbe za Titovo
nasledstvo zmagalo. Vprašanju pa,
kdo je koga „žrtvoval“ odn. kdo je
„žrtev“, bodo odgovorili dogodki v
bližnji bodočnosti. Vsekakor sloven-
ska KP ne bo več tako enotno stala
za Kardeljem kakor včasih, kajti
„Edi“ je šel v svoji vnetosti za
„stapljanje v jugoslovanstvu“ pre-
daleč.

SEPTEMBER PRED LETI

1941: *Emmer je v svojstvu*
predstavnika slovenskega četništva
in ilegalne organizacije Slovensko
narodno gibanje imel v Jegličevem
akademskega domu uraden razgo-
vor s predstavnikoma tkzv. kršč. soc.
akademske mladine (zastopala To-
ne Čokan, dr. Pavlin Franjo), s
katerim je poskušal doseči odstop
te mladine s programa OF. Raz-
šli so se v točki pravnega nasled-
stva v Jugoslaviji, ker je Emmer
trdil, da mora po končani vojni
prevzeti oblast kralj Peter II., na
kar šele naj bi plebiscit odločil, ali
je narod za kraljevino ali ne. Kr-
ščanski socialistični akademiki so
trdili, da o kralju sploh ni več go-
vora. Istočasno je bil sklenjen do-
govor o skupnem nastopanju, dasi
na zunaj ločeno, s predstavnikoma

Stare pravde, ki so se tedaj že
pripravljali na prelom z OF

1942: *Vaške straže so postale*
dejstvo, preko katerega ni mogel
iti več niti partizan niti okupator.
Pomenile so samoobrambo naroda
pred uničevanjem z obeh strani.

1943: *Je padel Turjak, Grča-*
rice, po Dolenjskem je zavladata
komunistična justica, 22. 9. je bilo
ustanovljeno Slovensko domobran-
stvo, katerega jedro so sestavljali
borci vaških straž, ki so se rešili
iz Turjaka in posameznih postoj-
ank z Dolenjske.

1947: *So 8. septembra na Bledu*
podpisali angleški predstavniki in
zastopniki FLRJ dogovor o vra-
čanju jugoslovanskih beguncev iz
zavezniških taborišč. Do izvedbe
dogovora ni prišlo.

IZ DRUŠTVENEGA ŽIVLJENJA

2. julija je bil v Clevelandu 4. glavni občni zbor Zveze slovenskih protikomunističnih borcev. Podrobno poročilo bo objavljeno v prihodnji številki. Buenosaireško DSPB je v smislu člena 8 Zvezinih pravil naprosilo za svoje zastopnike odn. pooblaščenca na tem občnem zboru gg. generala Ivana Prezlja „Andreja“, prof. Janeza Gruma in dr. Srečka Preglja. General Prezelj je tajniku DSPB v tej zadevi pisal takole: „Včeraj (14. 6.) sem dobil Vaše cenjeno pismo s priloženim pooblastilom in se Vam ter članom društva slov. protikomunističnih borcev iskreno zahvaljujem za zupanje, ki ste mi ga s tem izkazali. Zato mi je toliko bolj žal, da se Vašemu povabilu, da Vas zastopam na občnem zboru, ne morem odzvati, kajti 1. julija odidem na kratek dopust in me ne bo v Clevelandu. V prigribu Vam vračam poslano mi pooblastilo in Vas prosim, da memorandum vaših teženj in želja za ta občni zbor pošljete prof. Janezu Grumu ali dr. Srečku Preglju. V pozdrave, ki Vam jih pošiljam, vključujem tudi moje iskrene želje, da društvo protikomunističnih borcev v Argentini, ki ima — kakor mi pišete — že sedaj prav lepo število članov, napreduje in uspeva v dosegu ciljev, ki smo si jih vsi zastavili. — Vam vdani Ivan Prezelj.“

Iz okrožnice ZSPB, šte. 25, z dne 14. junija, ki je dospela tik pred zaključkom septembrske številke, posnemamo naslednje podatke:
Novi prispevki v invalidni fond:

Od 10. maja t. l. do vključno današnjega dne so za invalidni fond darovale sledeče organizacije in posamezniki:

Pevski zbor „Korotan“, Cleveland (kot odziv na nabiralno akcijo clevelandskega krajevne odbora)	75.—
Kraj. organizacija v Torontu	
zabavni večer	200.—
pivo	7.—
g. Ješe	2.50
Jože Kastelic	8.50
Jože Zakrajšek	7.—
Kraj. organizacija v Clevelandu: izkupiček spominske proslave in nabirke pri romanju na Chardon Road	400.—
Kraj. organizacija v Milwaukee: nabirka s spominske proslave	30.—
Hinko Lobe, Cleveland	5.—
Skupno dolarjev ...	735.—

Podporna pošiljka socialnega referata:

Po sklepu odbora bo zadnji teden junija poslana nadaljna podporna pošiljka vsem onim od spodaj navedenih invalidov oz. društev, ki nastopajo po pooblastilu gl. odbora kot posredniki teh podpor, ki bodo pravočasno potrdili prejem zadnje pošiljke.

Odobrene so bile naslednje podpore:

Švica: dva, vsak po 25 dolarjev.....	50.—
Avstrija: XY	15.—
trije po 20 dolarjev	60.—
Jugoslavija: AB	25.—
CČ	5.—
Argentina: Poslano Društvu S. P. B. za tamkajšnje potrebne invalide	60.—
Skupno dolarjev... ..	215.—

Zahvala

Krajevne organizacije v Clevelandu, Milwaukee, Gilbertu in Torontu so izvedle lepo uspele spominske proslave v počastitev padlih protikomunističnih borcev in tisočev od komunistov mučenih in pobitih Slovencev. Odbori so se potrudili, da so bile te proslave letos, za petnajstletnico vetrinjske tragedije še posebno skrbno in požrtvovalno pripravljene. Za to jim izrekamo priznanje in zahvalo.

O proslavah ostalih kraj. organizacij danes nimamo še nobenih novic. **Objava**

Društvo S. P. B. v Argentini je za 15-letnico Vetrinjske tragedije izdalo v spomin padlim borcem album dveh plošč z naslovom „Junakom v spomin“.

Na obeh ploščah (hitrost 45 RPM) pojejo slovenski domobranci živeči v Argentini naslednje pesmi ob delni spremljavi orkestra:

—1— Moja domovina	—2— Mi slovenski smo vojaki
Naj čuje nas	Slovenski domobran
Mi, legijonarji	Oj a vojaški boben
Delaj, delaj, dekle pušeljč	Gozdič je že zelen
- Cena obeh plošč (t. j. celega albuma) je 3.— dolarje za U. S. A. in Kanado. Poštnino je treba plačati še posebej.

Vsa morebitna naročila, posamezna ali skupinska, naj se pošiljajo ali na naslov gl. tajništva, ali pa — kar je bolj zaželeno in tudi hitreje — na naslov gosp. načelnika pri Društvu SPB v Argentini, Jožeta Jenka. Naslov: Jože Jenko, Pedernera 1075, V. Madero, Buenos Aires, Argentina. **Naročnina za Vestnik**

Vse odbore naprošamo, da do občnega zbora poberejo čim več naročnine za Vestnik, ter denar pošljejo na naslov pomožnega upravnika ing. Lojze Povšeta. Njegov naslov je: 100 Gibbs Ave., Rochester, N. Y.

Naj nam borba proti komunizmu ne bo samo nekaj kar spada v preteklost, ali pa samo prazna beseda, ki nam v pogovoru kot fraza zdrsnje z jezika, ne da bi pomislili na njen pomen in vsebino! Komunisti delajo! Ponekod bolj, drugod zopet manj vidno; toda delajo vztrajno in povesod, načrtno in složno.

Kaj pa mi? Delamo ali samo životarimo? Zavedajmo se, da borba proti komunizmu ni danes nič manj nujna, kot je bila pred 15 leti. Še bolj važna je, kajti do danes je komunizem tako uspešno razpredel po svetu svoje mreže, da predstavlja resno nevarnost svetovnemu miru. Zato, na plan! Vsak v svojem okolju doprinesimo svoj delež v borbi proti komunizmu in njegovi laži-propagandi!

J. Lekan, gl. tajnik

Franc Grum, predsednik

19. junija so članice Slov. dekl. organizacije imele sestanek v Slovenski hiši na Ramón Falcónu. Predaval je bivši urednik Vestnika Ivan Korošec o temi Dekle in revolucija. Po zanimivem predavanju je dekliski zbor zapel več pesmic.

DSPB, Buenos Aires vabi vse člane, prijatelje in znance k udeležbi spominske maše za vse padle na Turjaku in Grčaricah. Sv. maša bo v nedeljo 18. sept. ob pol 10 v Slov. kapeli na Ramón Falcón 4158, Capital.

POROČILO SOCIALNEGA REFERENTA ZSPB za občni zbor, 2. 7. 1960

Dohodki:

Prenos iz prejšnjega poslovnega leta	622.32
Krajevni odbor ZSPB Cleveland	1.150.—
Toronto	327.—
Milwaukee	170.—
Guelph	77.—
Montreal	37.—
Na v A. D. objavljeni članek	59.—
Pevski zbor Korotan	75.—
Bivši odbor za romanje na Chardon Rd.	59.65
Posamezniki	107.81
Obresti v banki	12.17
Skupni dohodki	2.696.95

Izdatki:

Podpore poslane v Avstrijo 7 podpirancem	520.—
v Švico, 2 podpirancema	265.—
v Jugoslavijo 12 podpirancem	200.—
Poslano gg. Korošcu (105.—) in Jenku (60.—), Argentina	165.—
Cleveland	20.—
Stroški poslovanja za čeke in poštino	20.04
Brezobrestno posojilo za natis knjige „Vetrinjska tragedija“	300.—
Skupni izdatki	1.490.04

Pregled:

Dohodki	2.696.95
Izdatki	1.490.04
Saldo v blagajni	1.206.91

Pripomba: Današnje stanje blagajne invalidskega fonda je 1.206.91 dolarja, poleg 300 dolarjev izdanih kot posojilo za izdajo knjige „Vetrinjska tragedija“.

Saldo se nahaja v hranilni knjižici (National Central Bank, St. Clair Ave., Cleveland).

Socialni referent: Branko Pogačnik, l. r.

**POROČILO POMOŽNE UPRAVE „VESTNIKA“ pri glavnem odboru ZSPB
za poslovno leto 1959/60**

Pomona uprava je imela nalogo zbirati naročnino za Vestnik v USA, Kanadi in Evropi, ter skrbeti, da vsi naročniki Vestnik v redu prejemajo, naročnino pa pošiljati upravi Vestnika v Argentino.

Finančno poročilo pomožne uprave je naslednje:

Dohodki: Prebitek iz poslovne dobe leta 1958/59	23.50
Naročnina za leto 1959	220.50
Naročnina za leto 1960	350.50
Skupaj ...	594.50
Izdatki: Upravi Vestnika kot naročnina za 1959	212.75
Upravi Vestnika kot naročnina za leto 1960	337.25
Stroški pomožne uprave	27.50
Skupaj ...	577.50
Prebitek iz poslovne dobe 1959/60 dolarjev.....	17.—

Razen tega so trije naročniki iz USA poslali naročnino za leto 1960 direktno upravi Vestnika v Argentino.

Kot naročnino za Vestnik za koledarsko leto 1959 je pomožna uprava pri glavnem odboru ZSPB poslala upravi Vestnika v Argentino v poslovni dobi 1958/59 710 dolarjev, v poslovni dobi 1959/69 pa kot zgoraj razvidno 212.75 dolarjev. Skupaj je bilo poravnane naročnine za leto 1959 iz USA, Kanade in Evrope 922.75 dolarjev.

„Dogovor“ med konzorcijem Vestnika in glavnim odborom, ki ureja proslovanje med upravo in pomožno upravo Vestnika, je bil v pretekli poslovni dobi podpisan in je tako stopil v veljavo.

Blagajniško poročilo tiskovnega sklada pri glavnem odboru ZSPB

Dohodki: Prebitek iz poslovne dobe 1958/59	49.20
Prispevki članov v letu 1959/60	10.—
Skupaj ...	59.20
Izdatki: Poština za korespondenco in material v zvezi s knjigo „Vetrinjska tragedija“	10.20
Skupaj	10.20
Prebitek iz poslovne dobe 1959/60	49.—

Cleveland, dne 2. julija 1960.

Za pomožno upravo Vestnika: Lojze Povše, l. r.

BUNKER

S. P., Hertford, Anglija: Prejel sem Tvoje pismo z dne 26. 6. Odgovoril bom podrobneje na vsa vprašanja ob prvi možni priliki. Glede Dusche pa tole: Ob koncu vojne so ga Angleži prijeli, ko ga je v Celovcu pokazal slovenski begunec M. K. Sedel je nekaj časa v Wolfsbergu, nato bil odpredan v Jugoslavijo. — Med vojno je imel zveze na vse strani, s partizani predvsem od tistega časa naprej, ko so Gestapovci prijeli Toneta Tomšiča, kar Lahom ni bilo ravno po godu (pač pa Kardelj-Kidričevi grupi). V času domobranstva je imel v hotelu Bellevue stalne sestanke z rdečimi preko posrednikov. Na enega teh sestankov, kakor je bilo mogoče ugotoviti, je prišel Boris Kidrič sam. — Nič ni znanega o kakem procesu proti Duschi in še manj, da bi ga likvidirali. Nasprotno menijo nekateri, da je danes v partizanski službi. — Vrečarja „Kenguruja“ so miličniki kmalu upokojili, ne da bi mu skrivil samo en las. Poleg M. B. je ostal doma še B. Ž. — M. T. je neznano kje izgubil. — Vse ostalo v pismu.

Štev. 8 — avgust se je malce zakasnila, ker je uredništvo čakalo, da bodo morda prišla do časa poročila o proslavah v Clevelandu in Torontu. Tako pa je poročilo o slednji prišlo 29. 6., govor S. Pleška pa 6. 7.

J. V., Carbondale, Ill. — Pismo prejel. Odgovor čim prej mogoče.

F. S., Anglija: Hvala za poročilo o Edenovi izjavi. — Ali ti je morda znan sedanji naslov maj. Sharpa in kap. Allana? Zelo bi ustregel, ako ju moreš doseči.

B...k, Brazilija. — Upam, da ste zadnje številke Vestnika prejeli v redu. Zato vsak dan nestrpno pričakujem Vašega pisma. Lep pozdrav!

50-letnik: V vsakem bunkerju je nekaj lin, skozi katere je mogoče opazovati okolico. Pri erem izmed takih ogledov naokrog je urednikovo oko opazilo tudi sila dobro „kamufliiranega“, zvestega člana Društva SPB v Buenos Airesu in naročnika Vestnika, ki je hotel v vsej tajnosti praznovati srečanje z Abrahamom. Tudi to pot je mislil, da bo lahko vse tako na skrivaj in tiho naredil, kakor je ves čas vojne na skrivaj služil naši stvari v svojstvu učitelja; kakor je ves čas bivanja v Argentini tiho delal in čutil s fanti v veliki, skorajda „slovenski“ tovarni; kakor vse sobote in nedelje sedaj posveča marljivemu delu za našo mladino in tako ohranja med njo ideale, za katere so njih očetje začeli boj; ta naročnik in član je učitelj Tone Kovač, tihi in neumorni prosvetni delavec, kateremu je Abraham, ko sta se srečala, dejal, kakor nam javljajo: „Ja, saj ne zgledaš tako, kakor da bi jih imel že petdeset za seboj!“ — In Tone Kovač mu je mirno pokazal rojstni list. Tudi mi smo ga videli in tako ne moremo drugače kakor vzklikniti: Bog Vas živi, gospod Tone, še na mnoga leta!

Uredništvo je prejelo v oceno 39. izdanje Slovenske kulturne akcije Slovenska likovna umetnost v zamejstvu. Uredil in tekst napisal Marijan Marolt, opremil Ivan Bukovec. — Cena 60.— pesov; naroča se pri SKA, Alvarado 350, Ramos Mejia FNDFS, Buenos Aires odn. pri poverjenikih.

Ustanovitelj „VESTNIKA“ duhovni svetnik KARELJ ŠKULJ

VESTNIK je glasilo slovenskih protikomunističnih borcev. Izdaja ga konzorcij, katerega v sedanjem poslovnem letu sestavljajo: Edi Škulj, predsednik, Gabrenja Vojko, ing. Anton Matičič, Potočar Anton; za Zvezo slovenskih protikomunističnih borcev, Cleveland, USA: štirje odborniki (imena prihodnjič); za Društvo slovenskih protikomunističnih borcev v Argentini: Pregelj Bogomil, JenkoJože, Kralj Janez, Logar France; urednik Rant Pavle.

Uredništvo in uprava: Ramón L. Falcón 4158, Capital Federal, Argentina. Naročnina: Južna Amerika 96.— pesov, odn. enakovrednost v dolarju, USA evropske države — 1.50 dolarja.

VETRINJSKA TRAGEDIJA

knjiga, ki jo v kratkem izda ZDSPB., spomenik našim pobitim
ob petnajstletnici

Tiska tiskarna Vilko, Estados Unidos 425, tel. 33-7213, Bs. Aires, Argentina

Editor: Edi Škulj, redactor Pablo Rant. — Registro Nacional de la Propiedad Intelectual en tramite. — „Vestnik“ es el Informativo de los excombatientes anticomunistas eslovenos. — „Vestnik“ is the voice of Slovenian anticommunist veterans.